

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

Ринок фінансових послуг, стан і напрямки розвитку в Україні

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672
Денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Глінський Ігор Андрійович _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харабара Віолетта Миколаївна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Глінський І.А. Ринок фінансових послуг, стан і напрямки розвитку в Україні. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023. 75 с.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теорії і практики ринку фінансових послуг, засади формування та розвитку ринку фінансових послуг: розглянуто сутність ринку фінансових послуг, роль та функції фінансових посередників на ньому та державне регулювання ринку фінансових послуг. Були розглянуті напрями вдосконалення системи розвитку ринку фінансових послуг, механізм підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг, а також був взятий за приклад зарубіжний досвід щодо подальшого розвитку фінансових послуг та можливість застосування закордонних методів в Україні.

Ключові слова: валютний ринок, фінансові послуги, фондовий ринок, банківський сектор, фінансові посередники, функціонування ринку.

ANNOTATION

Glinsky I.A. Market of financial services, state and directions of development in Ukraine. - Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance". Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023. 75 p.

In the qualification work, the theory and practice of the financial services market was studied. The theoretical and methodological foundations of the formation and development of the financial services market are summarized: the essence of the financial services market, the role and functions of financial intermediaries in it, and state regulation of the financial services market are considered. An analysis of the market of banking services was carried out, an assessment of the effectiveness of financial services on the currency and stock markets of Ukraine was formulated. Areas of improvement of the financial services market development system were considered, how the mechanism for increasing the efficiency of the financial services market could be improved, and foreign experience regarding the further development of financial services and the possibility of applying foreign methods in Ukraine were taken as an example.

Keywords: currency market, financial services, stock market, banking sector, financial intermediaries, market functioning.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання результатів, ідей і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Глінський І.А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУЛЮВАННЯ РИНКУ ПОСЛУГ.....	8
1.1. Сутність ринку фінансових послуг, історичний аспект його становлення та розвитку.....	11
1.2. Роль та функції фінансових посередників на ринку фінансових послуг.....	16
1.3. Державне регулювання ринку фінансових послуг.....	20
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	30
2.1. Аналіз ринку банківських послуг.....	30
2.2. Оцінка фінансових послуг на фондовому ринку України.....	38
2.3. Оцінка фінансових послуг на валютному ринку.....	47
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	53
3.1. Вдосконалення механізму підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг.....	53
3.2. Використання зарубіжного досвіду щодо подальшого розвитку фінансових послуг та можливості його застосування в Україні.....	59
Висновки до розділу 3.....	64

ВИСНОВКИ.....	6
7	
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ	

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та технологічного розвитку ринок фінансових послуг є однією з ключових складових економічного простору країни. В Україні, яка активно впроваджує реформи та стежить за міжнародними стандартами, важливо вивчати та аналізувати динаміку розвитку фінансового сектору, оскільки це безпосередньо впливає на ефективність функціонування економіки країни та благополуччя громадян.

Актуальність дослідження. Ринок фінансових послуг є невід'ємним компонентом фінансового ринку і охоплює різні послуги, що надаються комерційним організаціям, державам і громадянам, які надаються в ході фінансової діяльності. Фінансові послуги значно відрізняються за своєю структурою. Кредитний бізнес, лізинговий бізнес, страховий бізнес і т.д. він має характеристики. Але всі вони розумно доповнюють мобілізацію і використання фінансових ресурсів в інших підсистемах фінансової системи держави. Ринок фінансових послуг є невід'ємною частиною економічної системи України, оскільки він відіграє важливу роль у русі фінансового капіталу та забезпечує

умови для економічного зростання в країні. У той же час найважливіші аспекти становлення і розвитку ринку фінансових послуг як інтегрованої системи недостатньо висвітлені в науковій літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування та розвитку ринку фінансових послуг відображені в наукових дослідженнях багатьох економістів і практиків. Серед вітчизняних вчених, які вивчають проблеми розвитку ринку фінансових послуг слід виділити: Б.І. Адамова, Л.М. Волощенко, О. В. Захарчика, В. І. Куценко, Ж.П. Лисенко, І. О. Лютого, А.Ф. Мельник, М.Г. Чумаченка та інших.

З одного боку, усвідомлення необхідності вирішення проблем формування та розвитку ринку фінансових послуг у сучасних умовах, з іншого - недостатнє теоретичне та практичне опрацювання цієї проблеми в Україні призвели до вибору теми цього дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних і практичних засад удосконалення системи формування та розвитку ринку фінансових послуг у сучасних умовах. Формулювання цілей визначило необхідність вирішення наступних завдань:

- Розкриття сутності ринку фінансових послуг, його огляд, формування та розвиток.
- Демонстрація ролі фінансових посередників на ринку фінансових послуг.
- Акцент на державний нагляд за ринком фінансових послуг.
- Аналіз ринку банківських та страхових послуг.
- Опис практичних принципів розвитку фінансових послуг на фондовому та грошовому ринках в Україні.
- Розкриття напрямку подальшого розвитку ринку фінансових послуг.

Об'єктом мого дослідження стане ринок фінансових послуг в Україні, а предметом - актуальні тенденції, проблеми та перспективи його розвитку. Посилення конкуренції, впровадження нових технологій, зміни в регулюючому середовищі та вплив глобальних фінансових процесів - усе це визначає динаміку та вектор розвитку ринку фінансових послуг в Україні.

Предметом дослідження виступають теоретико-практичні аспекти розвитку та формування ринку фінансових послуг в сучасних умовах.

Методи дослідження. При написанні роботи використовувалися як загальнонаукові методи, так і специфічні методи наукового пізнання. Методи, використані в цій книзі, включають: порівняльний метод, метод індуктивної дедукції, метод наукової абстракції (при вивченні та узагальненні теоретичних і практичних основ становлення і розвитку ринку фінансових послуг), аналізу та синтезу (при вивченні сутності фінансових послуг), економіко-статистичні методи, математичні методи (для оцінки поточної ситуації на ринку фінансових послуг в Україні), статистичні та графічні методи (для визначення прогнозних показників розвитку ринку фінансових послуг).

У процесі виконання дослідження буде проведено аналіз сучасних тенденцій, вивчено досвід інших країн, а також розглянуті практичні аспекти розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Отримані результати та висновки стануть важливим внеском у вивчення фінансового сектору країни та сприятимуть подальшому удосконаленню його регулюючої та функціональної складових.

Інформаційна база дослідження складається з нормативно-правових актів, що стосуються формування і розвитку ринку фінансових послуг, статистичних матеріалів державної статистичної служби України, наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених з досліджуваних тем, а також ресурсів всесвітньої інформаційної мережі інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в демонстрації теоретичних і практичних положень та їх використанні для вдосконалення системи формування та розвитку фінансових послуг України.

Результати досліджень, включаючи наукові інновації, полягають у наступному:

- Пропонується впровадити комплексний підхід до поліпшення організаційної бази ринку українських фінансових послуг з урахуванням європейського досвіду.

- було ілюструє власне бачення того, як посилити роль фінансових посередників на ринку фінансових послуг.

Практичне значення отриманих результатів. Перевірені теоретичні положення та практичні рекомендації, запропоновані для поліпшення формування та розвитку ринку фінансових послуг України, можуть бути використані органами влади при підготовці законодавчих програм і стратегій в галузі економіки для посилення соціально-економічного розвитку.

Апробація результатів магістерської роботи. Згідно з результатами дослідження, стаття "банківське посередництво на фінансових ринках" являє собою збірник рефератів студентів, аспірантів і молодих вчених «Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків в умовах глобалізації» тези «Банківське посередництво на фінансовому ринку», а у збірнику Всеукраїнської науково-практичної конференції "Формування єдиного європейського фінансового простору та розвиток світової фінансової думки" – тези "Розвиток ринку фінансових послуг в сучасних умовах" (випуск 1, 2, Тернопіль, 2016).

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. Загальний обсяг роботистановить 75 сторінок, що включає 5 таблиці та 8 рисунків. Список використаних джерел налічує 40 позицій.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Сутність ринку фінансових послуг, історичний аспект його становлення та розвитку

Ринок фінансових послуг - це сфера економічних відносин, де здійснюється купівля-продаж, розподіл і перерозподіл фінансових активів між сферами економіки. Фінансові активи - це гроші, цінні папери, інші фінансові інструменти, а також послуги, пов'язані з їх використанням.

Тривалий час в економічній та науковій літературі було поширеним лише поняття «фінансовий ринок», що звужувало розуміння процесів, пов'язаних з рухом грошового капіталу. Безперечно, особливу роль у процесі перетворення коштів у грошовий капітал відіграють фінансові ринки. Однак ускладнення форм і методів розміщення грошового капіталу призвело до появи нових спеціальних видів професійної діяльності, спрямованих на обслуговування власників цього капіталу, а також до появи нових категорій - «ринок фінансових послуг» і «фінансова послуга».

Щоб визначити ринок фінансових послуг, нам спочатку потрібно описати позицію ринку фінансових послуг у структурі фінансового ринку. Слід зазначити, що в історії економічної теорії поняття «ринок фінансових послуг» не виділялося, а є складовою частиною поняття «фінансовий ринок».

Деякі представники вітчизняної наукової літератури вважають ринок фінансових послуг однією зі складових фінансового ринку.

Я вважаю, що найбільш обґрунтоване визначення поняття «ринок фінансових послуг» дає Н. В. Ящук, яка вважає, що ринок фінансових послуг являє собою економічні відносини між основними фінансовими посередниками

у сфері фінансових послуг та іншими суб'єктами з метою розподілу фінансових ресурсів, купівлі-продажу тимчасово вільних коштів і цінних паперів [1].

Для глибокого вивчення ринків фінансових послуг необхідний інституційний підхід, який враховує не лише системні зв'язки, а й інституційну структуру ринку. Отже, ринок фінансових послуг структурований так, як показано на рисунку 1.1

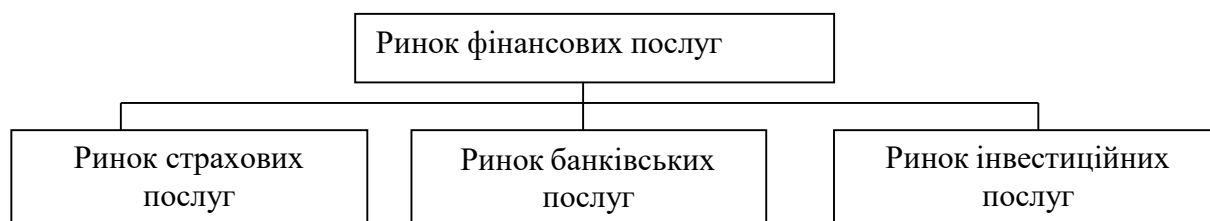

Рис. 1.1 Структура ринку фінансових послуг

*Джерело: складено автором на основі [2]

Основні функції ринку фінансових послуг:

- Перерозподіл фінансових ресурсів між економічними агентами. Це дозволяє задовольнити потреби в фінансуванні різних сфер економіки, як приватних, так і державних.

- Зниження витрат на отримання фінансових ресурсів. Фінансові посередники, такі як банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, допомагають економічним агентам отримати доступ до фінансових ресурсів на більш вигідних умовах.

- Збільшення ліквідності фінансових активів. Фінансові посередники сприяють тому, щоб фінансові активи могли легко перетворюватися на гроші.

Ринок фінансових послуг складається з двох основних учасників:

- Фінансові посередники - це юридичні особи, які здійснюють діяльність з надання фінансових послуг. До них відносяться банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, кредитні союзи, ломбарди тощо.

- Клієнти - це фізичні та юридичні особи, які отримують фінансові послуги від фінансових посередників.

Ринок фінансових послуг є важливим елементом фінансової системи. Він сприяє розвитку економіки, забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів для різних економічних агентів. [3]

Ось деякі приклади фінансових послуг:

- Банківські послуги, такі як депозити, кредити, розрахунково-касове обслуговування.
- Страхові послуги, такі як страхування життя, страхування майна, страхування від нещасних випадків.
- Інвестиційні послуги, такі як купівля-продаж цінних паперів, управління активами.
- Фінансові консультаційні послуги, такі як допомога в плануванні фінансів, розробці інвестиційних стратегій.

Історичний аспект становлення та розвитку ринку фінансових послуг в Україні можна умовно поділити на три основні періоди.

Період до 1917 року. Перші згадки про фінансові послуги на території України відносяться до часів Київської Русі. У той час існували різноманітні форми кредитування, іпотеки, страхування та інші фінансові послуги.

У періоди Речі Посполитої та Російської імперії фінансові послуги в Україні розвивалися під впливом відповідних фінансових систем цих держав [28]. У цей період були створені перші державні банки, а також приватні банки та страхові компанії.

Період 1917-1991 років. У період Української Народної Республіки та УСРР фінансові послуги розвивалися в рамках планової економіки. У цей період основні фінансові послуги надавалися державними банками та страховими компаніями.

У період СРСР фінансові послуги в Україні були підпорядковані загальносоюзній системі. Основні фінансові послуги надавалися державними банками, страховими компаніями та іншими державними фінансовими установами.

Період після 1991 року. Після здобуття Україною незалежності розпочався новий період розвитку ринку фінансових послуг. У цей період були прийняті законодавчі акти, які регулюють діяльність фінансових установ. Було створено Національний банк України, який став центральним банком країни.

У цей період на ринку фінансових послуг України відбулися значні зміни. Було створено велику кількість комерційних банків, страхових компаній, інвестиційних фондів та інших фінансових установ. З'явилися нові види фінансових послуг, такі як факторинг, лізинг, форекс та інші.

Сьогодні ринок фінансових послуг України є одним з найбільших і найдинамічніших в Європі. На ринку працює понад 2000 фінансових установ, які надають широкий спектр фінансових послуг.

Основними тенденціями розвитку ринку фінансових послуг України є:

Становлення конкурентного середовища. На ринку фінансових послуг України працює велика кількість фінансових установ, які конкурують між собою за право надавати фінансові послуги.

Інноваційний розвиток. На ринку фінансових послуг України з'являються нові види фінансових послуг, а також нові технології надання фінансових послуг.

Інтеграція з міжнародними ринками. Фінансові установи України активно інтегруються з міжнародними ринками фінансових послуг.

Становлення та розвиток ринку фінансових послуг в Україні є важливим фактором економічного розвитку країни. Ринок фінансових послуг сприяє мобілізації фінансових ресурсів, їх ефективному використанню, а також розвитку підприємництва та інвестицій.

Ринок фінансових послуг в Україні за період незалежності пройшов складний шлях становлення та розвитку. У перші роки незалежності він був переважно орієнтований на внутрішній ринок і був представлений переважно державними банками. Однак з часом він поступово трансформувався і став більш відкритим для іноземних інвестицій.

У перші роки незалежності в Україні було проведено ряд важливих реформ, які сприяли становленню ринку фінансових послуг. Зокрема, у 1991 році

було прийнято Закон України "Про банки і банківську діяльність", який створив правові основи для функціонування банківської системи. У 1992 році було створено Національний банк України, який став регулятором банківської діяльності.

У цей період в Україні було створено понад 200 банків, однак більшість з них були невеликими і не мали достатнього капіталу для ефективної діяльності. Це призвело до кризи банківської системи в 1993-1994 роках, в результаті якої більшість банків були ліквідовані.

У другій половині 1990-х років в Україні спостерігався поступовий розвиток ринку фінансових послуг. У цей період було прийнято ряд законодавчих актів, які сприяли лібералізації фінансового ринку. Зокрема, у 1996 році було прийнято Закон України "Про страхування", у 1999 році - Закон України "Про цінні папери та фондову біржу", у 2001 році - Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг".

У цей період в Україні з'явилися перші іноземні банки, а також страхові компанії, інвестиційні фонди та інші фінансові установи. Однак їхня частка на ринку залишалася невеликою.

Фінансова криза 2008 року негативно вплинула на розвиток ринку фінансових послуг в Україні. У цей період ускладнився доступ до фінансування для підприємств і населення, а також знизилася довіра до фінансових установ.

У результаті кризи в Україні було ліквідовано понад 20 банків. Однак криза також призвела до певних позитивних змін на ринку фінансових послуг. Зокрема, в цей період було посилено регулювання фінансового ринку, що сприяло підвищенню його стабільності.

Після фінансової кризи 2008 року в Україні спостерігався поступовий розвиток ринку фінансових послуг. У цей період збільшилася кількість банків, страхових компаній та інших фінансових установ. Також зросла частка іноземних фінансових установ на ринку.

У 2014 році в Україні відбулися політичні та економічні потрясіння, які негативно вплинули на розвиток ринку фінансових послуг. У цей період

спостерігалось скорочення обсягів кредитування, знизилась довіра до фінансових установ.

Однак у 2015 році намітився позитивний тренд у розвитку ринку фінансових послуг. У цей період спостерігалось зростання обсягів кредитування, а також зросла довіра до фінансових установ.

Станом на 2023 рік в Україні діє 67 банків, з яких 38 мають іноземний капітал. Також в Україні діє понад 100 страхових компаній, понад 100 інвестиційних фондів, понад 100 небанківських кредитних установ та інших фінансових установ.

Обсяг ринку фінансових послуг в Україні у 2022 році становив близько 1,5 трильйона гривень.

Основними тенденціями розвитку ринку фінансових послуг в Україні є:

- зростання частки іноземних фінансових установ на ринку;
- розширення спектру фінансових послуг, які надаються на ринку;
- посилення регулювання фінансового ринку.

Очікується, що в найближчі роки ринок фінансових послуг в Україні продовжуватиме розвиватися.

Ринок фінансових послуг є динамічним і постійно розвивається. З'являються нові фінансові послуги, а також нові способи їх надання. Це пов'язано з розвитком технологій, зростанням фінансової грамотності населення та зміною потреб економічних агентів. [4]

Ось основні етапи становлення і розвитку ринку фінансових послуг у світі:

Перший етап - зародження ринку фінансових послуг. Він відноситься до доіндустріальної епохи, коли основні фінансові послуги надавалися в рамках неформальних відносин. До них відносилися послуги з зберігання грошей, надання кредитів, страхування майна та життя.

Другий етап - розвиток ринку фінансових послуг. Він пов'язаний з розвитком промисловості та торгівлі в період індустріалізації. На цьому етапі виникають перші фінансові інститути, такі як банки, страхові компанії, фондові біржі. [5]

Третій етап - становлення сучасного ринку фінансових послуг. Він пов'язаний з розвитком ринкової економіки та глобалізації. На цьому етапі ринок фінансових послуг стає більш диверсифікованим і конкурентоспроможним. З'являються нові фінансові продукти і послуги, а також нові способи їх надання.

Четвертий етап - сучасний розвиток ринку фінансових послуг. Він характеризується такими тенденціями, як цифровізація, глобалізація, зростання ролі небанківських фінансових інститутів.

У стародавні часи фінансові послуги були пов'язані з розвитком торгівлі та грошового обігу. Так, у Вавилоні в III тисячолітті до н.е. вже існували банки, які надавали послуги з зберігання грошей і надання кредитів. У Стародавній Греції і Римі також існували банки, які надавали послуги з розрахунково-касового обслуговування і кредитування.

У середньовічній Європі фінансові послуги надавалися в рамках неформальних відносин. Основними фінансовими інститутами були ломбарди, які надавали послуги з позики під заставу. [6]

У період Ренесансу в Європі спостерігається розвиток банківської справи. У XVI столітті в Венеції заснований перший у світі банк, який надавав послуги з депозитів і кредитів. У XVII столітті в Нідерландах заснована фондова біржа, яка стала центром торгівлі цінними паперами.

У XVIII столітті в Європі спостерігається розвиток страхового бізнесу. У 1762 році в Англії заснована перша страхова компанія, яка надавала послуги з страхування життя.

У XIX столітті спостерігається бурхливий розвиток ринку фінансових послуг. У цей період виникають нові фінансові інститути, такі як інвестиційні фонди, пенсійні фонди, кредитні союзи.

У XX столітті ринок фінансових послуг продовжує розвиватися. У цей період спостерігається зростання ролі фондового ринку, а також розвиток міжнародних фінансових ринків.

У XXI столітті ринок фінансових послуг стає все більш диверсифікованим і конкурентоспроможним. З'являються нові фінансові продукти і послуги, а також нові способи їх надання.

Розвиток технологій є одним з основних факторів, що впливають на розвиток ринку фінансових послуг. Завдяки технологіям удосконалюються способи надання фінансових послуг, а також з'являються нові фінансові продукти і послуги.

Наприклад, розвиток Інтернету призвів до зростання популярності онлайн-банкінгу і електронної комерції. Розвиток мобільних технологій призвів до зростання популярності мобільних платежів і мобільного банкінгу. [7]

Зростання фінансової грамотності населення також є одним з факторів, що впливають на розвиток ринку фінансових послуг. Фінансово грамотні люди краще розуміють свої фінансові потреби і можуть приймати більш обґрунтовані рішення щодо використання фінансових послуг.

Зміна потреб економічних агентів також є фактором, що впливає на розвиток ринку фінансових послуг. Так, з ростом доходів населення зростає попит на фінансові послуги, пов'язані з інвестиціями і накопиченням.

Ринок фінансових послуг є важливим елементом економічної системи. Він сприяє розвитку економіки, забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів для різних економічних агентів. Ринок фінансових послуг постійно розвивається, і це пов'язано з розвитком технологій, зростанням фінансової грамотності населення та зміною потреб економічних агентів.

1.2. Роль та функції фінансових посередників на ринку фінансових послуг

Фінансові посередники відіграють важливу роль у функціонуванні ринку фінансових послуг. Вони забезпечують зв'язок між суб'єктами господарювання, які мають тимчасово вільні грошові кошти (заощаджувані) та суб'єктами господарювання, які потребують цих коштів для фінансування своєї діяльності (інвестори).

Основними функціями фінансових посередників є:

- Акумуляція та перерозподіл фінансових ресурсів. Фінансові посередники акумулюють тимчасово вільні кошти заощаджувачів та розміщують їх у вигляді кредитів, інвестицій або інших фінансових інструментів. Це дозволяє забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів у масштабах економіки.

- Зменшення ризиків. Фінансові посередники допомагають заощаджувачам диверсифікувати свої активи, що знижує ризик втрати коштів. Вони також допомагають інвесторам зменшити ризик втрати капіталу шляхом надання різних фінансових інструментів із різним рівнем ризику.

- Забезпечення доступу до фінансових послуг. Фінансові посередники надають широкий спектр фінансових послуг, що робить їх доступними для широкого кола споживачів. Це сприяє розвитку економіки та підвищенню рівня життя населення.

За останні роки роль та функції фінансових посередників на ринку фінансових послуг України посилилися. Це пояснюється такими факторами:

- Розвиток економіки. Економічний розвиток України сприяє зростанню потреби в фінансових послугах.

- Зростання конкуренції. На ринку фінансових послуг України спостерігається зростання конкуренції між фінансовими установами. Це змушує фінансові установи вдосконалювати свої послуги та пропонувати більш вигідні умови для клієнтів.

- Інноваційні технології. Розвиток інноваційних технологій дозволяє фінансовим установам надавати фінансові послуги більш ефективно та зручно для клієнтів.

В результаті цих факторів фінансові посередники в Україні стали більш доступними для широкого кола населення та бізнесу. Вони пропонують більш широкий спектр фінансових послуг, а також більш вигідні умови для клієнтів.

Основними видами фінансових посередників є:

- Банки. Банки є найбільш поширеним видом фінансових посередників. Вони надають широкий спектр фінансових послуг, включаючи кредитування, депозити, розрахунково-касове обслуговування та інші.

- Інвестиційні компанії. Інвестиційні компанії надають послуги з управління активами, інвестиційного консалтингу та інших. Вони допомагають інвесторам диверсифікувати свої активи та отримати максимальний прибуток.

- Небанківські фінансові установи. До небанківських фінансових установ відносяться страхові компанії, пенсійні фонди, кредитні спілки та інші. Вони надають широкий спектр фінансових послуг, орієнтованих на задоволення конкретних потреб споживачів.

Наглядну класифікацію фінансових посередників можна спостерігати на рис. 1.2

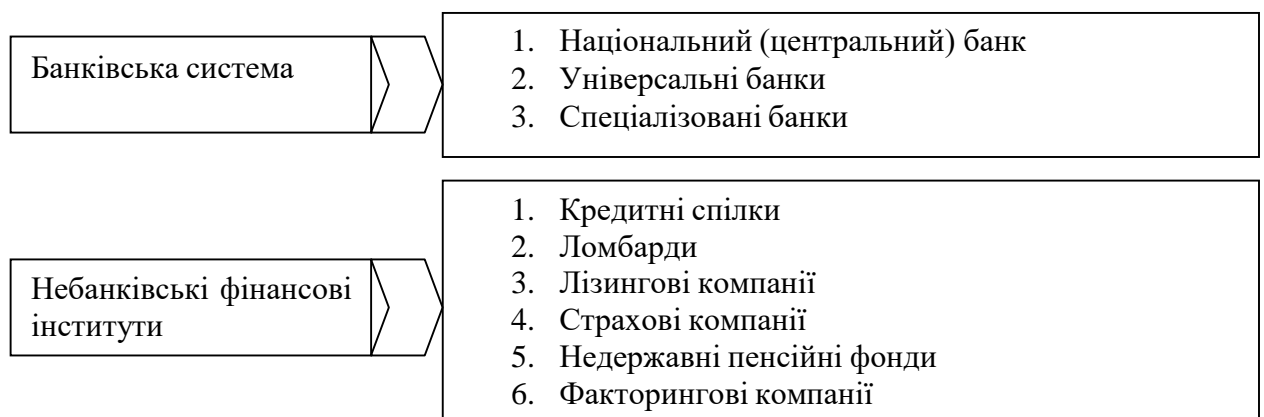

Рис. 1.2 Класифікація фінансових посередників

*Джерело: складено автором на основі [8]

Незважаючи на те, що поняття «банківська система» широко використовується у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі, єдиної методики її ідентифікації не існує, існує лише «широке» і «вузьке» тлумачення. У широкому розумінні під банківською системою розуміють збірне поняття для кредитної та фінансової систем. Вважається сукупністю різних типів банків і

кредитних установ, за допомогою яких залучаються кошти та надаються різні послуги, пов'язані з прийомом вкладів і наданням позик.

У «вузькому» розумінні банківська система розглядається лише як сукупність різних типів взаємопов'язаних банків, що функціонували як єдине ціле протягом даного історичного періоду і виконували відповідні функції, пов'язані із залученням коштів і наданням різноманітних послуг (прийом вкладів і надання позик) для отримання доходу.

Сучасні економісти також вважають, що банківська система не є простою сукупністю банків, і стверджують, що визначення цього поняття є неточним. Проте визначення, які вони дають, пропонують мало варіацій і часто навіть ускладнюють розуміння досліджуваних концепцій. Професор М. І. Савлук вважає, що «...видається більш доцільним сформулювати банківську систему як сукупність законодавчо визначених, чітко структурованих, підпорядкованих фінансових посередників, які здійснюють банківську діяльність на постійній професійній основі та функціонально пов'язані між собою».

У свою чергу професор С. В. Мочерний в економічній енциклопедії пояснює банківську систему як «групу взаємопов'язаних і взаємодіючих фінансових установ (що здійснюють банківську діяльність) на грошовому ринку, діяльність яких визначається законом».

В Україні створено дворівневу банківську систему, яка складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, створених і діючих в Україні.

Перший рівень банківської системи займає Національний банк України. Останній є центральним банком. Вона виконує функції головного регулюючого органу системи, реалізує грошово-кредитну політику, відіграє провідну роль у регулюванні всієї економіки країни, забезпечує стабільність грошової одиниці країни.

Важливу роль у забезпеченні функціонування та розвитку банківської системи відіграють вторинні банки. Банки створюються як публічні акціонерні товариства або кооперативні банки.

Нижче наведено приклади того, як фінансові посередники в Україні допомагають заощаджувачам та інвесторам:

- Банки надають кредити підприємствам, які потребують коштів для розвитку своєї діяльності. Це сприяє економічному зростанню та створенню нових робочих місць.
- Інвестиційні компанії допомагають інвесторам диверсифікувати свої активи, вкладаючи їх у різні фінансові інструменти. Це знижує ризик втрати коштів.
- Страхові компанії надають страхові послуги, які захищають заощаджувачів від ризику втрати майна або життя.
- Пенсійні фонди допомагають людям заощаджувати кошти на пенсію.

Фінансові посередники відіграють важливу роль у фінансовій системі України. Вони сприяють ефективному функціонуванню економіки та підвищенню рівня життя населення [9].

- Фінансові посередники сприяють розвитку фінансової інклюзії. Вони надають фінансові послуги широкому колу споживачів, включаючи людей з низьким рівнем доходу або тих, хто проживає в сільській місцевості. Це сприяє економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

- Фінансові посередники сприяють диверсифікації фінансової системи. Вони надають широкий спектр фінансових послуг, що дозволяє заощаджувачам та інвесторам вибрати найбільш підходящий для них варіант. Це підвищує ефективність використання фінансових ресурсів і знижує ризик фінансових криз.

- Фінансові посередники сприяють розвитку міжнародних фінансових зв'язків. Вони надають послуги, які дозволяють заощаджувачам та інвесторам переказувати гроші за кордон і інвестувати в іноземні активи. Це сприяє розвитку економіки України та її інтеграції в світову економіку.

Ось кілька конкретних прикладів того, як фінансові посередники в Україні сприяють розвитку фінансової інклюзії:

- Банки та небанківські фінансові установи надають послуги з мікрофінансування, які дозволяють людям з низьким рівнем доходу отримати доступ до кредитів для підприємництва або особистих потреб.
- Страхові компанії надають доступні страхові продукти, які захищають людей від ризику втрати майна або життя.
- Пенсійні фонди пропонують пенсійні плани, які дозволяють людям заощаджувати кошти на пенсію.

Фінансові посередники в Україні продовжують розвиватися та удосконалюватися. Вони відіграють все більш важливу роль у фінансовій системі України та сприяють ефективному функціонуванню економіки та підвищенню рівня життя населення. [10]

1.3. Державне регулювання ринку фінансових послуг

Як уже згадувалося, ринок фінансових послуг є фундаментом і важливою основою для зростання, розвитку і стабільності національної економіки. У нинішній ситуації економічної і політичної кризи український ринок фінансових послуг знаходиться в стані нестабільності. Економічна нестабільність і кризові явища призвели до змін у кількості і складі фінансових інститутів на вітчизняному ринку фінансових послуг.

В ході свого власного дослідження функціонування вітчизняного ринку фінансових послуг я зміг виявити кілька пріоритетних питань, які необхідно вирішити, щоб звести до мінімуму ознаки кризи і відновити економічне зростання. Таким чином, пріоритетним заходом для стабілізації всього ринку фінансових послуг є необхідність посилення регулювання і нагляду, зокрема, для виявлення макропруденційних ризиків, поширення фінансового регулювання і нагляду на всі системно значущі фінансові інститути, сировинні товари і ринки, введення нагляду рейтингових агентств і створення можливостей для розробки

високоякісної глобальної уніфікованої бухгалтерської звітності стандартів для зміцнення міжнародного співробітництва. Система регулювання потребує реформування.

Це вимагає перегляду та постійного вдосконалення технологій і методів управління ринком фінансових послуг. Формування та розвиток ринку фінансових послуг слід розглядати як неодмінний ключовий елемент міцного економічного середовища, що підтримуватиме корпоративні ініціативи та забезпечуватиме фінансування реального сектору економіки, у тому числі шляхом залучення інвестицій.

Основними причинами участі держави в нагляді за ринком фінансових послуг є:

- створення на ринку фінансових послуг єдиного власника, який одночасно володіє декількома фінансовими підрозділами, що представляють продукти, що складають різні сектори ринку фінансових послуг;

- поява перехресного котирування фінансових послуг, що надаються фінансовими установами;

- необхідність зменшення частки державного бюджету, що витрачається на сферу контролю та нагляду за відносинами на ринку фінансових послуг, зокрема для підвищення якості ринку.

Державне регулювання ринку фінансових послуг є комплексом заходів, що здійснюються державою з метою захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг, запобігання фінансовим кризам та забезпечення стабільного функціонування фінансової системи. [11]

Задля досягнення цих цілей уряд України прийняв ряд законодавчих актів, які регулюють діяльність фінансових установ. Зокрема, були прийняті такі закони:

- Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" (2014 рік).

- Закон України "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг" (2014 рік).

- Закон України "Про страхування" (2019 рік).
- Закон України "Про інвестиційні фонди та управління активами інвестфондів" (2020 рік).

Ці закони встановлюють правові основи для діяльності фінансових установ, а також визначають повноваження органів державного регулювання.

Новий Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (далі - Закон) є значним кроком вперед у розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Закон спрямований на підвищення рівня захисту прав споживачів фінансових послуг, створення конкурентного середовища на ринку фінансових послуг та сприяння розвитку фінансового сектору економіки.

Основні нововведення Закону можна згрупувати за такими напрямками:

1. Захист прав споживачів фінансових послуг:

1.1. Закон посилює вимоги до фінансових установ щодо захисту прав споживачів фінансових послуг. Зокрема, Закон передбачає:

- обов'язок фінансових установ надавати споживачам фінансових послуг інформацію про свої послуги та умови їх надання у доступній формі;
- заборону фінансовим установам надавати споживачам фінансових послуг, які не відповідають їхнім потребам та фінансовому стану;
- встановлення відповідальності фінансових установ за порушення прав споживачів фінансових послуг.

2. Створення конкурентного середовища на ринку фінансових послуг:

2.1. Закон спрямований на створення конкурентного середовища на ринку фінансових послуг. Зокрема, Закон передбачає:

- спрощення процедури отримання ліцензії фінансовими компаніями;
- встановлення єдиного органу державного регулювання ринку фінансових послуг - Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (НКЦПФР);
- запровадження принципів рівності всіх учасників ринку фінансових послуг перед законом.

3. Сприяння розвитку фінансового сектору економіки:

3.1 Закон спрямований на сприяння розвитку фінансового сектору економіки. Зокрема, Закон передбачає:

- запровадження нових видів фінансових послуг, таких як факторинг, лізинг, форекс та інші;
- розвиток інноваційних технологій у сфері надання фінансових послуг.

Загалом, Закон можна оцінити позитивно. Закон є важливим кроком у напрямку підвищення рівня захисту прав споживачів фінансових послуг, створення конкурентного середовища на ринку фінансових послуг та сприяння розвитку фінансового сектору економіки.

Ось деякі конкретні позитивні аспекти Закону:

1. Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг:

- Закон передбачає, що фінансові установи повинні надавати споживачам фінансових послуг інформацію про свої послуги та умови їх надання у доступній формі. Це дозволить споживачам краще розуміти свої права та обов'язки, а також приймати обґрунтовані рішення щодо отримання фінансових послуг.

- Закон забороняє фінансовим установам надавати споживачам фінансових послуг, які не відповідають їхнім потребам та фінансовому стану. Це допоможе захистити споживачів від ризику отримання фінансових послуг, які можуть призвести до їх фінансових проблем.

- Закон встановлює відповідальність фінансових установ за порушення прав споживачів фінансових послуг. Це сприятиме тому, щоб фінансові установи більш відповідально ставилися до своїх обов'язків перед споживачами.

2. Створення конкурентного середовища на ринку фінансових послуг:

- Спрощення процедури отримання ліцензії фінансовими компаніями дозволить новим учасникам ринку фінансових послуг вступити в конкуренцію з існуючими фінансовими установами. Це призведе до зниження цін на фінансові послуги та підвищення їх якості.

- Запровадження єдиного органу державного регулювання ринку фінансових послуг сприятиме прозорості та ефективності регулювання ринку фінансових послуг.

- Запровадження принципів рівності всіх учасників ринку фінансових послуг перед законом сприятиме створенню справедливого та конкурентного середовища на ринку фінансових послуг.

3. Сприяння розвитку фінансового сектору економіки:

- Запровадження нових видів фінансових послуг дозволить задовольнити зростаючі потреби населення та бізнесу.

- Розвиток інноваційних технологій у сфері надання фінансових послуг сприятиме підвищенню ефективності та доступності фінансових послуг.

Звичайно, Закон не позбавлений недоліків. Зокрема, деякі нововведення Закону можуть призвести до зростання адміністративного навантаження на фінансові установи. Однак, в цілому, Закон є позитивним кроком у розвитку ринку фінансових послуг в Україні.

Крім того, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (НКЦПФР), постійно розробляє та впроваджує нові правила та стандарти для фінансових установ. Ці правила та стандарти спрямовані на підвищення якості надання фінансових послуг та захист прав споживачів.

У результаті заходів державного регулювання за останні роки спостерігається позитивна динаміка розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Зокрема, збільшується кількість фінансових установ, які надають широкий спектр фінансових послуг. Також спостерігається зростання конкуренції між фінансовими установами, що сприяє покращенню якості та доступності фінансових послуг.

Ось деякі конкретні приклади позитивних змін, які відбулися на ринку фінансових послуг в Україні за останні роки:

– Збільшилася кількість фінансових установ, які надають кредити фізичним та юридичним особам. Це сприяло підвищенню доступності кредитів для населення та бізнесу.

– З'явилися нові види фінансових послуг, такі як факторинг, лізинг та інші. Це дало можливість фінансовим установам задовольнити зростаючі потреби населення та бізнесу.

– Покращилася якість надання фінансових послуг. Фінансові установи стали більш відповідальними перед своїми клієнтами.

Звичайно, на ринку фінансових послуг в Україні все ще є проблеми, які необхідно вирішити. Зокрема, необхідно посилити захист прав споживачів фінансових послуг, а також підвищити рівень фінансової грамотності населення. Однак, незважаючи на ці проблеми, за останні роки ринок фінансових послуг в Україні зробив значний прогрес.

Основні цілі державного регулювання ринку фінансових послуг:

- захист прав та інтересів споживачів фінансових послуг. Державне регулювання спрямоване на забезпечення прозорості та зрозумілості інформації про фінансові послуги, запобігання шахрайству та іншим незаконним діям з боку фінансових установ.

- запобігання фінансовим кризам. Державне регулювання спрямоване на забезпечення стійкості фінансової системи до зовнішніх шоків та запобігання поширенню фінансових криз.

- забезпечення стабільного функціонування фінансової системи. Державне регулювання спрямоване на створення умов для ефективного функціонування фінансової системи, що сприяє економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

Основними інструментами державного регулювання ринку фінансових послуг є:

- Законодавство. Державне регулювання здійснюється на основі нормативно-правових актів, які встановлюють вимоги до діяльності

фінансових установ, захисту прав споживачів фінансових послуг та запобігання фінансовим кризам [12].

- Нагляд. Державний нагляд здійснюється Національним банком України та іншими органами, уповноваженими на це законом. Нагляд спрямований на забезпечення дотримання фінансовими установами вимог законодавства та нормативних актів.
- Регуляторні заходи. У разі порушення фінансовими установами вимог законодавства та нормативних актів державні органи можуть застосовувати до них регуляторні заходи, такі як попередження, штрафи, відкликання ліцензії.

Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні здійснюється Національним банком України (НБУ). НБУ є центральним банком України та здійснює регулювання та нагляд за банківською системою, а також за іншими фінансовими установами, такими як страхові компанії, пенсійні фонди, кредитні спілки та інші.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність фінансових установ в Україні, є Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". Закон встановлює основні вимоги до діяльності фінансових установ, захисту прав споживачів фінансових послуг та запобігання фінансовим кризам [13].

Державне регулювання ринку фінансових послуг спрямоване на захист прав та інтересів споживачів фінансових послуг. Для цього НБУ встановлює вимоги до інформації про фінансові послуги, яка має бути надана споживачу, а також до порядку надання фінансових послуг. Державне регулювання ринку фінансових послуг також спрямоване на запобігання фінансовим кризам. Для цього НБУ встановлює вимоги до капіталу та ліквідності фінансових установ, а також до їх діяльності.

НБУ здійснює контроль за дотриманням фінансовими установами вимог до захисту прав споживачів фінансових послуг. У разі порушення цих вимог НБУ може застосовувати до фінансових установ регуляторні заходи, такі як

попередження, штрафи. НБУ також здійснює контроль за дотриманням фінансовими установами вимог до запобігання фінансовим кризам. У разі порушення вже цих вимог НБУ може застосовувати до фінансових установ регуляторні заходи, такі як попередження, штрафи, а також відкликання ліцензії [14].

Належний рівень державного регулювання ринку фінансових послуг може бути забезпечений тільки в тому випадку, якщо механізм функціонує ефективно.

Механізм державного регулювання українського ринку фінансових послуг являє собою взаємопов'язану систему, яка впливає на всіх учасників ринку фінансових послуг таким чином, щоб забезпечити єдність і сприятливі умови для розвитку і функціонування ринку фінансових послуг з урахуванням інтересів споживачів послуг і вимог законодавства, в цілому спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

За даними Національного банку України, станом на 1 січня 2023 року в Україні працювало 182 комерційних банку, що на 10% більше, ніж у 2020 році. У 2022 році обсяг виданих банками кредитів фізичним особам склав 1,2 трильйона гривень, що на 25% більше, ніж у 2020 році.

У сучасних відносинах на ринку фінансових послуг передбачено активну участь держави як керівного, наглядового і регулюючого органу. Цей адміністративний суб'єкт включає в себе підпорядковані установи з певними привілеями. Звичайно, на ринку фінансових послуг в Україні все ще є проблеми, які необхідно вирішити. Зокрема, необхідно посилити захист прав споживачів фінансових послуг, а також підвищити рівень фінансової грамотності населення. Однак, незважаючи на ці проблеми, за останні роки ринок фінансових послуг в Україні зробив значний прогрес.

На рис 1.3 розглянуто основні структурні елементи механізму державного регулювання українського ринку фінансових послуг.

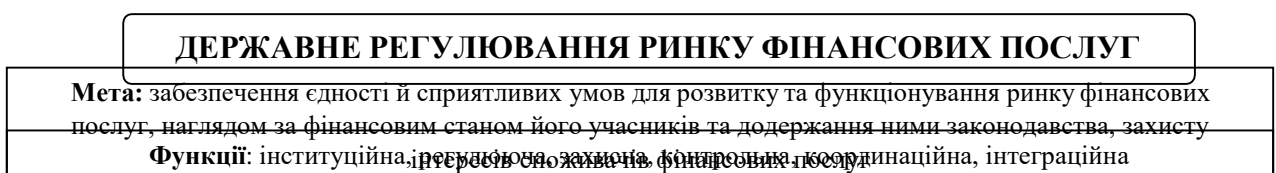

Рис. 1.3 Механізм державного регулювання ринку фінансових послуг України

Джерело: складено автором на основі [15]

Державне регулювання ринку фінансових послуг є важливою складовою фінансової системи. Воно сприяє захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг, запобіганню фінансовим кризам та забезпеченню стабільного функціонування фінансової системи [16].

Висновки до розділу 1

Ринок фінансових послуг є важливою складовою економіки. Він сприяє ефективному використанню фінансових ресурсів, розвитку економіки та підвищенню рівня життя населення.

Фінансові посередники відіграють важливу роль на ринку фінансових послуг. Вони забезпечують зв'язок між заощаджувачами та інвесторами, що сприяє ефективному перерозподілу фінансових ресурсів.

Державне регулювання ринку фінансових послуг є важливим фактором забезпечення стабільного функціонування фінансової системи та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Ось кілька конкретних висновків, які можна зробити з розкриття теми по суті ринку фінансових послуг, ролі та функцій фінансових посередників на ринку фінансових послуг і державного регулювання ринку фінансових послуг:

- ринок фінансових послуг є складною системою, яка включає в себе широкий спектр фінансових активів і послуг;
- фінансові посередники відіграють важливу роль у функціонуванні ринку фінансових послуг, забезпечуючи зв'язок між заощаджувачами та інвесторами;
- державне регулювання ринку фінансових послуг є необхідним для захисту прав споживачів фінансових послуг та забезпечення стабільного функціонування фінансової системи.

Ці висновки є важливими для розуміння ролі ринку фінансових послуг у розвитку економіки та підвищення рівня життя населення.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз ринку банківських послуг

Ринок банківських послуг - це сфера економіки, в якій банки та інші фінансові установи надають широкий спектр фінансових послуг фізичним особам та юридичним особам.

В Україні станом на початок 2022 р. в готівковому обігу перебували гривневі банкноти і монети на загальну суму 581,01 млрд грн, що на 64,93 млрд грн або на 12,58% більше показника на початок 2021 р.

Результати аналізу динаміки грошових агрегатів в Україні демонструють зростання за всіма показниками, яке відбувалося нерівномірно, і в темпах зростання не спостерігається певної закономірної тенденції.

Учасниками фінансового ринку виступають банківські і небанківські установи. Станом на початок 2022 року в Україні діяло 71 банків (без урахування банків-банкрутів), із них зареєстровано 38 іноземних банків, решта банків з українським капіталом. Це пов'язано з тим, що Національний банк України ліквідував чотири невеликі установи, зокрема дві з державним російським капіталом. Учасниками фінансового ринку є фінансові компанії (1031 учасник), кредитні спілки (327), ломбарди (304), лізингові компанії (144), страховики non-life (196), страховики life (19), страхові брокери (63).

Наглядно структура учасників фінансового ринку станом на початок 2022 року проілюстрована на рисунку 2.1.

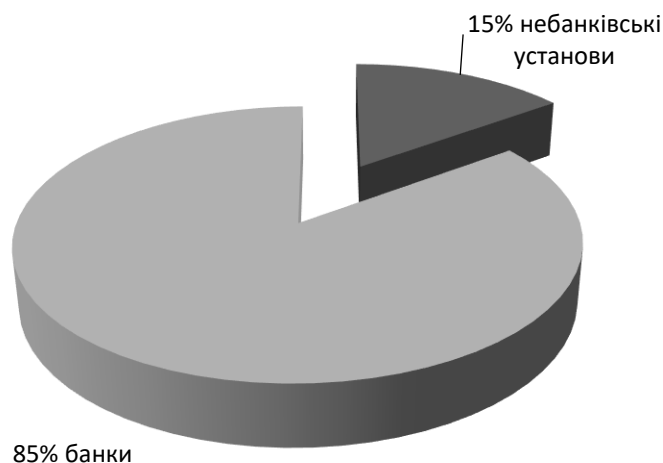

Рис. 2.1 Учасники фінансового ринку України станом на початок 2022 року.

*Джерело: складено автором на основі [61]

Дані рисунку 2.1 показують що серед учасників фінансового ринку 15% складають банки, решту 85% - небанківські установи станом на початок 2022 року.

Ринок банківських послуг включає широкий спектр банківських послуг, доступних для продажу. Найбільшої уваги заслуговує виділення в його структурі окремих сегментів, а саме:

- депозитні послуги та інші ринки;
- ринок кредитних послуг;
- ринок розрахунково-касового обслуговування.

Таблиця 2.1

Обсяг депозитів фізичних та юридичних осіб за період 2018-2022 рр.

Рік	Обсяг депозитів, млрд грн (фізичні особи)	Обсяг депозитів, млрд грн (юридичні особи)
1	2	3
2018	1906	1231
2019	2140	1509
2020	2463	1821
2021	2759	2063
2022	3200	2100

*Джерело: складено автором на основі звітності Національного банку України

Дані таблиці 2.1 показують що обсяги депозитів фізичних і юридичних осіб протягом 2018-2022 років зростав по депозитах фізичних осіб з 1906 млрд грн в 2018 році до 3200 млрд грн в 2022 році, приріст склав 1294 млрд грн. Обсяг депозитів юридичних осіб за період дослідження також зростав з 1231 млрд грн до 2100 млрд грн, приріст склав 869 млрд грн.

Темп росту депозитів фізичних осіб складав 168% (+68%). Темп росту депозитів юридичних осіб відповідно склав 171% (+71%).

Обсяг кредитів виданих фізичним і юридичним особам за період 2018-2022 років подано в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Обсяг кредитів фізичних та юридичних осіб за період 2018-2022 рр.

Рік	Обсяг кредитів, млрд грн (юридичні особи)	Обсяг кредитів, млрд грн (фізичні особи)
1	2	3
2018	2300	1100
2019	2600	1300
2020	2900	1500
2021	3100	1800
2022	3200	2000

* Джерело: розраховано автором на основі звітності Національного банку України

Дані подані в таблиці 2.2 свідчать про зростання обсягів кредитів виданих юридичним і фізичним особам в період 2018-2022 років. Обсяг кредитів виданих юридичним особам зріс з 2300 млрд грн в 2018 році до 3200 млрд грн в 2022 році, приріст склав 900 млрд грн, при цьому темп росту складав 139% (+39%). Обсяг кредитів виданих фізичним особам зріс з 1100 млрд грн в 2018 до 2000 млрд грн в 2022 році, приріст склав 900 млрд грн, при цьому темп росту складав 139% (+39%).

Як видно з наведених даних, обсяг депозитів і кредитів в Україні за останні 5 років зростає. Це зростання пов'язане з такими факторами, як:

- зростання доходів населення та юридичних осіб;
- зниження рівня інфляції;
- зростання довіри до банків.

Обсяг кредитів юридичним особам зростає швидше, ніж обсяг кредитів виданих населенню, що наглядно проілюстровано на рисунку 2.2. Це пов'язано з

тим, що українські підприємства активно розвивалися в цей період.

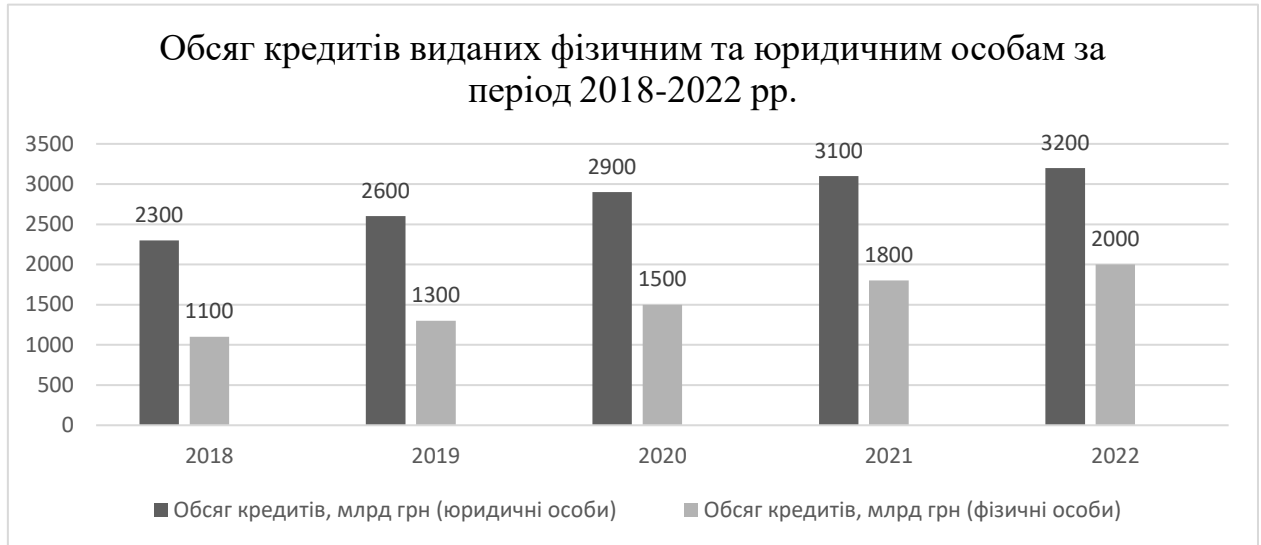

Рис 2.2 Обсяг кредитів виданих фізичним та юридичним особам за період 2018-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі звітності Національного банку України

За даними Національного банку України, обсяг кредитів виданих юридичним особам перевищував обсяг кредитів виданих фізичним особам, відповідно в 2018 році це складало 1200 млрд грн; в 2019 - 1300 млрд грн; в 2020– 1400 млрд грн, в 2021 – 1300 млрд грн; в 2022 – 1200 млрд грн. В цілому обсяг даних кредитів зріс на 300 млрд грн, що склало +15%.

Зміни обсягу депозитів отриманих від фізичних та юридичних осіб за період 2018-2022 року проілюстровано на рисунку 2.3.

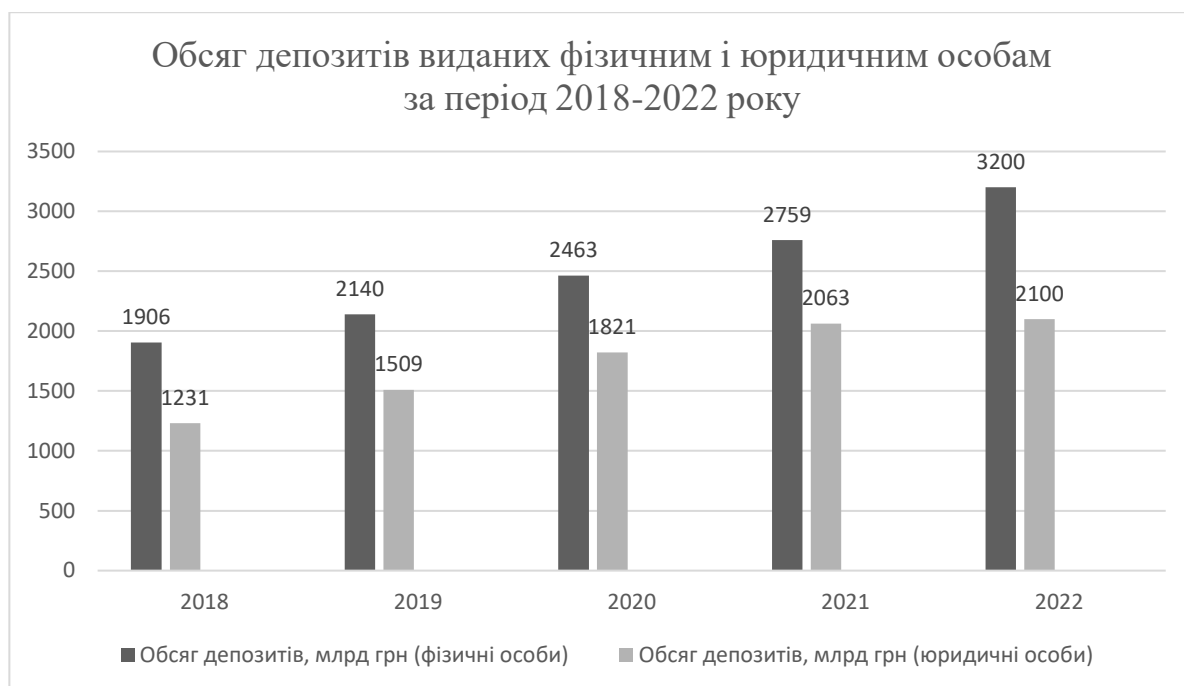

Рис. 2.3 Обсяг депозитів виданих фізичним і юридичним особам за період 2018-2022 року.

Джерело: складено автором на основі звітності Національного банку України

Наведені дані рисунку 2.3 наглядно показують що фізичні особи приймали значно більшу участь у формуванні депозитів ніж юридичні, відповідно в 2018 році ця різниця склала 675 млрд грн; у 2019 – 631 млрд грн; у 2020 – 642 млрд грн; у 2021 – 696 млрд грн; у 2022 році – 1100 млрд грн. В цілому обсяг даних депозитів зріс на 194 млрд грн, що склало +10,2%.

Основними тенденціями на ринку депозитних послуг в Україні за останні 5 років є:

- зростання обсягу депозитів. Обсяг депозитів населення та юридичних осіб у банках України за 5 років зріс на 73,7% та 75,0% відповідно. Це зростання пов'язано з такими факторами, як: зростання доходів населення та юридичних осіб, зниження рівня інфляції, зростання довіри до банків;

- зміна структури депозитів. За останні 5 років відбулася зміна структури депозитів населення. Частка поточних депозитів зменшилася з 45% до 35%, а частка строкових депозитів зросла з 55% до 65%. Це зростання пов'язано з такими факторами, як: зростання доходів населення, зниження рівня інфляції,

зростання попиту на довгострокові вклади. На ринку депозитних послуг в Україні спостерігається зростання конкуренції. Це пов'язано з такими факторами, як: зростання кількості банків, зростання кількості онлайн-банків, зміна поведінки споживачів;

За прогнозами експертів, у найближчі роки ринок депозитних послуг в Україні продовжуватиме розвиватися. Очікується, що обсяг депозитів населення та юридичних осіб буде зростати, а структура депозитів буде змінюватися на користь строкових вкладів. Також очікується, що конкуренція на ринку буде зростати.

На розвиток ринку депозитних послуг у найближчі роки будуть впливати такі фактори:

- стан економіки України. Економічний розвиток країни буде впливати на рівень доходів населення та на інфляцію;
- політична ситуація в Україні. Політична стабільність у країні буде впливати на довіру до банків;
- технологічний розвиток. Технологічний розвиток буде впливати на появу нових депозитних продуктів і послуг.

Загальний висновок з аналізу даних полягає в тому, що ринок депозитних послуг в Україні за останні 5 років розвивався динамічно. Цей розвиток пов'язаний з такими факторами, як зростання доходів населення та юридичних осіб, зниження рівня інфляції та зростання довіри до банків. У найближчі роки ринок депозитних послуг, ймовірно, продовжуватиме розвиватися.

В Україні ринок банківських послуг характеризується наступними тенденціями:

- концентрація ринку. Кількість банків в Україні постійно зменшується, а частка найбільших банків зростає. Це пов'язано з посиленням конкурентного середовища та необхідністю відповідності вимогам НБУ [33];
- диверсифікація послуг. Банки надають все більш широкий спектр послуг, включаючи кредитування, депозити, інвестиції, управління активами та інші. Це

пов'язано з підвищенням вимог клієнтів та необхідністю диверсифікації доходів банків;

– інноваційні технології. Банки активно впроваджують інноваційні технології, такі як мобільний банкінг, онлайн-платежі та інші. Це дозволяє банкам покращити якість обслуговування клієнтів та зменшити витрати;

На ринок банківських послуг впливають наступні фактори:

– економічна ситуація. Стан економіки впливає на обсяги кредитування, інвестицій та інших банківських операцій;

– політична ситуація. Політична ситуація може призвести до змін у законодавстві та регулюванні банківської діяльності;

– технологічний розвиток. Технологічний розвиток дозволяє банкам покращити якість обслуговування клієнтів та зменшити витрати.

Ринок банківських послуг в Україні має значний потенціал для розвитку. Це пов'язано з наступними факторами:

- підвищення рівня життя населення. Зростання доходів населення призведе до зростання попиту на банківські послуги;
- інтеграція України в світову економіку. Інтеграція України в світову економіку призведе до зростання обсягів міжнародних розрахунків та інших банківських операцій;
- розвиток цифрових технологій. Розвиток цифрових технологій призведе до зростання популярності онлайн-банкінгу та інших цифрових банківських послуг.

Тенденції розвитку ринку банківських послуг в Україні свідчать про те, що він буде продовжувати зростати та розвиватися в найближчі роки. [20]

Ось деяка додаткова інформація про ринок банківських послуг в Україні:

- за даними НБУ, на кінець 2022 року в Україні діяло 73 банки;
- найбільшими банками в Україні є ПриватБанк, Ощадбанк та Райффайзен Банк Аваль;
- найбільш популярними банківськими послугами в Україні є депозити, кредити та платіжні картки;

- в Україні спостерігається зростання популярності онлайн-банкінгу та інших цифрових банківських послуг.

За прогнозами НБУ, ринок банківських послуг в Україні продовжуватиме зростати в найближчі роки. [21] Це пов'язано з наступними факторами:

- Підвищення рівня життя населення;
- Інтеграція України в світову економіку;
- Розвиток цифрових технологій.

Війна в Україні в 2022 році вплинула на ринок банківських послуг в країні. З одного боку, вона призвела до зростання попиту на деякі банківські послуги, такі як кредитування для бізнесу та населення, а також послуги з переказу коштів. З іншого боку, війна також призвела до зниження доступності банківських послуг для деяких груп населення, таких як люди, які проживають у зоні бойових дій або в тимчасово окупованих районах [22].

Зниження обсягу операцій: війна призвела до зниження обсягу операцій на банківському ринку України. Це пов'язано з тим, що багато підприємств і приватних осіб були змушені призупинити свою діяльність або скоротити витрати.

Зростання ризиків: війна також призвела до зростання ризиків для банків. Це пов'язано з тим, що банки стали більш вразливими до кредитних ризиків, валютних ризиків та ризиків ліквідності.

Зміни в попиті на банківські послуги: війна також змінила попит на банківські послуги. Наприклад, попит на депозитні послуги зріс, оскільки люди намагаються захистити свої гроші [31]. Попит на кредитні послуги, з іншого боку, знизився, оскільки підприємства та приватні особи стали більш обережними у своїх витратах.

У цілому, війна в Україні завдала значного збитку банківській системі країни. Однак банки докладають зусиль, щоб адаптуватися до нових умов і підтримувати свою діяльність.

Ось деякі конкретні заходи, які банки вживають для адаптації до війни:

- збільшення капіталу: банки збільшують свій капітал, щоб зміцнити свою фінансову міцність. Це дає їм більше можливостей погашати збитки та продовжувати надавати послуги клієнтам;

- зменшення витрат: банки зменшують свої витрати, щоб зберегти прибуток. Це може включати скорочення персоналу, закриття відділень і скорочення витрат на маркетинг;

- переорієнтація бізнесу: банки переорієнтують свій бізнес на обслуговування клієнтів, які найбільше потребують їх послуг. Це може включати надання кредитів для відновлення економіки або надання фінансових послуг біженцям.

Війна в Україні триває, і її вплив на ринок банківських послуг у країні буде продовжуватися. Однак банки адаптуються до нових умов і докладають зусиль, щоб продовжувати надавати послуги клієнтам.

Таким чином на ринку фінансових послуг здійснюють діяльність банківські та небанківські установи, кількість банків за період дослідження зменшувався і на початок 2022 року склав 71 банк. Сьогодні банки надають широкий спектр фінансових послуг, найбільш розповсюдженими є депозитні та банківські операції, обсяги яких за період дослідження значно зростає. Обсяги кредитів виданих юридичним особам перевищували обсяги кредитів виданих фізичним особам, це свідчило про те, що за рахунок банківських кредитів збільшувалась діяльність підприємств. Фізичні особи приймали значно більшу участь у формуванні депозитів ніж юридичні особи.

2.2. Оцінка фінансових послуг на фондовому ринку України

Фондовий ринок України є ключовим компонентом фінансової інфраструктури країни, який відіграє значущу роль у забезпеченні ефективності капіталовіддачі та розвитку підприємництва. Здатність фондового ринку

надавати різноманітні та конкурентоспроможні фінансові послуги є критичною для стабільності та привабливості інвестиційного клімату в Україні [23].

Відповідно до вітчизняного законодавства цінні папери, що здійснюють обіг в Україні, об'єднано в такі групи (рис 2.4).

Суб'єктів фондового ринку схематично показано на рис. 2.4

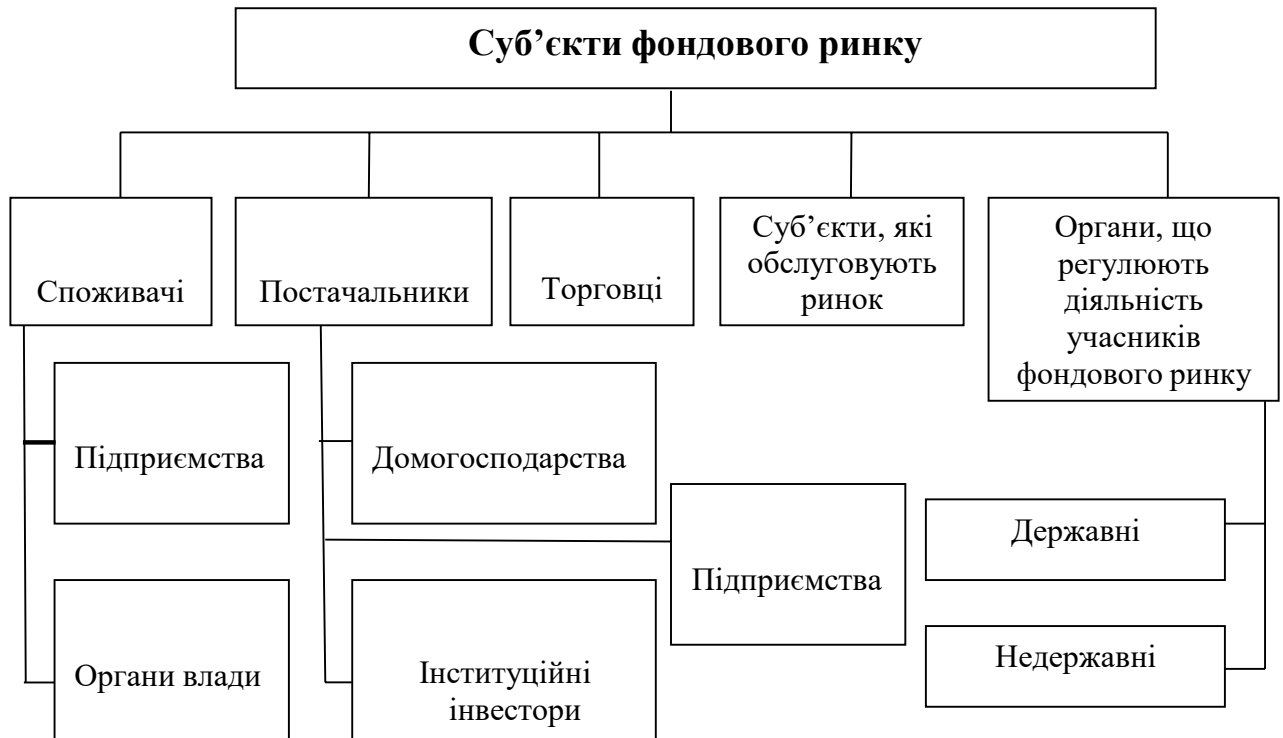

Рис. 2.4 Суб'єкти фондового ринку

*Джерело: складено автором на основі [25]

Навемо характеристику ролі суб'єктів фондового ринку, показану на рисунку 2.4. Місце суб'єкта фондового ринку характеризується, перш за все, цілями, які він переслідує. Споживачі, зокрема, шукають додаткові джерела фінансування. Метою інституційних інвесторів є накопичення вільних грошових коштів шляхом випуску власних цінних паперів та їх розміщення на фондовій біржі. Основна мета домашніх господарств - зберегти і примножити заощадження. Що стосується торговців, вони знаходять небанківські джерела фінансування для емітентів, з одного боку, і небанківські фінансові продукти для інвесторів, з іншого.

Таблиця 2.3

Кількісні параметри фінансових послуг на фондовому ринку України за період
2018-2022 рр.

Рік	Обсяг торгів, млрд грн	Кількість учасників ринку, тис.
1	2	3
2018	22,6	10,7
2019	30,9	11,6
2020	38,6	12,2
2021	53,3	12,6
2022	75,4	12,9

*Джерело: розраховано автором на основі звітності Національного банку України

Наведені дані таблиці 2.3 показали за період 2018-2022 рік збільшувався обсяг торгів на фондовому ринку України з 22,6 млрд грн в 2018 до 75,4 млрд грн у 2022 році, зростала в цей період і кількість учасників фондового ринку з 10,7 тис. до 12,9 тис.

Сьогодні цінні папери на фондовому ринку представлені у формі акцій, облігацій банків, інвестиційних сертифікатів, деривативів, облігацій підприємства, облігацій місцевих позик, акцій КІФ

Показники динаміки випуску цінних паперів в Україні у 2018–2022 рр. проілюстровано на рис. 2.5

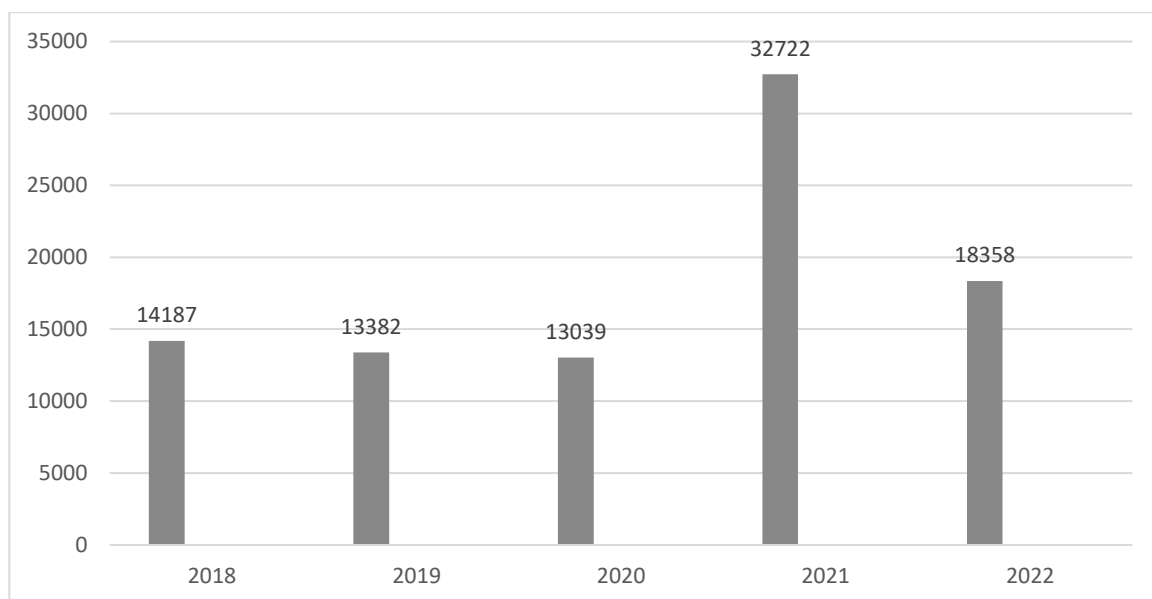

Рис. 2.5 Показники динаміки випуску цінних паперів в Україні у 2018–2022 рр., %

*Джерело: складено автором на основі звітності Національного банку України

Дані рисунку показали динаміку випуску цінних паперів в період 2018-2022 років. Дані свідчать що випуск цінних паперів не мав чіткої тенденції, кількість цінних паперів з 2018 по 2020 рік скорочувалася з 14187 до 13039. В 2021 році відбулося різке зростання кількості випущених цінних паперів до 32722 шт., хоча в 2022 році випуск скоротився до 18358 штук.

Таблиця 2.4

Обсяг цінних паперів в розрізі випущених акцій та облігацій за період 2018-2022 років

Період	Обсяг випуску акцій, шт.	Обсяг випуску акцій, млн грн.	Обсяг випуску облігацій підприємств, млн грн.	Обсяг випуску облігацій, шт.
1	2	3	4	5
2018	119	324844,2	8350,3	115
2019	94	22264,1	15458,5	111
2020	79	63539,4	11206,1	89
2021	72	32982,8	32949,1	97
2022	87	42884,28	9979,1	114

Джерело: складено автором на основі [Error! Reference source not found.]

Починаючи з 2015 р., з'являються облігації місцевих позик, але їх обсяг є несуттєвим і значно коливається протягом 2015–2021 рр. – то збільшуючись, то суттєво зменшуючись. Конкретні функції, які відрізняють фондовий ринок від інших ринків, включають функцію перерозподілу та страхування цін та фінансових ризиків. Відповідно до вітчизняного законодавства цінні папери, що здійснюють обіг в Україні, об'єднано в такі групи (рис 2.6).

Цінні папери включають облігації, депозитні сертифікати, ощадні сертифікати, чеки, прості векселі, акції, державні облігації та інші документи.

Основними суб'єктами фондового ринку є:

- емітент;
- інвестор;
- професійні учасники, які виступають в якості посередників;

Емітент цінних паперів - це особа, зацікавлена в короткостроковому або довгостроковому фінансуванні поточних і капітальних вкладень.

Важливими емітентами фондового ринку є в основному Держава та її уповноважені органи, а також юридичні та фізичні особи та громадяни, які накопичують необхідні кошти на основі випуску цінних паперів.

Випуск цінних паперів здійснюється:

- шляхом заснування акціонерного товариства;
- збільшення розміру першого статутного капіталу акціонерного товариства шляхом випуску акцій;
- залученням позикового капіталу для юридичної особи, держави, державних або місцевих органів влади шляхом випуску корпоративних облігацій або інших боргових зобов'язань.

Держава може випускати цінні папери для скорочення дефіциту бюджету. Випуск цінних паперів також використовується для реалізації цільових державних програм [27]. Спільно з державою випуском цінних паперів займається акціонерне товариство і визначається як самостійна юридична особа, капітал якого розділений на акції.

Ринок цінних паперів включає в себе первинний і вторинний ринки. Даний поділ ринку умовний і характеризується різними типами відносин між емітентом і інвестором. Основний ринок - це ринок, на якому відбувається перший повторний випуск цінних паперів і їх перше розміщення. Емітенти та інвестори виступають партнерами на ключових ринках [29]. Прямий продаж цінних паперів інвесторам емітентом (або через посередників) - це пропозиція цінних паперів або їх перший продаж, який відбувається на основному ринку.

Купівля - продаж цінних паперів здійснюється через спеціальні фінансові установи-посередники. У деяких випадках перший продаж цінних паперів також може бути здійснений через фондову біржу.

Що стосується вторинного ринку, то тут у емітента немає мети отримання нових коштів. У той же час роль вторинного ринку для активізації фінансових відносин дуже важлива. Це пояснюється тим, що в разі формування механізму термінового і необмеженого продажу цінних паперів підвищується довіра інвесторів і стимулюється бажання купувати нові цінні папери.

Особливістю вторинного ринку є його ліквідність. Ліквідність визначається можливістю перепродажу цінних паперів. Сам механізм торгівлі на вторинному ринку повинен бути налаштований таким чином, щоб виключити спекуляцію і підтримувати стабільність ринку.

Вторинний ринок цінних паперів - це купівля-продаж децентралізованих (позабіржовий ринок) або централізованих (фондова біржа) раніше випущених цінних паперів. Фондовий ринок обмежений поняттям фондової біржі. Фондова біржа - спеціалізована установа, що об'єднує професійних учасників ринку цінних паперів [30]. Такі біржі не тільки забезпечують умови для посередництва між попитом і пропозицією, а й створюють умови для періодичного і впорядкованого підвищення ліквідності ринку цінних паперів.

Фондова біржа виконує наступні функції:

- тимчасова мобілізація і концентрація вільних грошових накопичень і ощадної каси шляхом продажу цінних паперів біржовими посередниками на первинному і вторинному ринках;

- надання позик та фінансування державного та корпоративного секторів шляхом купівлі їх цінних паперів;
- забезпечення концентрації операцій з цінними паперами;
- ціноутворення цінних паперів, що встановлюється з урахуванням рівня попиту і пропозиції та формування фіктивного капіталу.

Варто відзначити, що кількість фондових бірж жодним чином не впливає на якість послуг, що надаються. І навпаки, з розширенням біржової мережі створюються умови для децентралізації попиту і пропозиції цінних паперів.

Фондовий ринок України за останні 5 років зазнав значних змін. Найбільш помітними тенденціями є:

- зростання обсягу торгів. Обсяг торгів на фондовому ринку України за 5 років зріс з 22,6 млрд грн у 2018 році до 75,4 млрд грн у 2022 році. Це зростання на 245,8%;

- зміна структури торгів. За останні 5 років відбулася зміна структури торгів на фондовому ринку України. Частка акцій зменшилася з 84,5% до 69,9%, а частка облігацій зросла з 15,5% до 30,1%. Це зростання пов'язано з такими факторами, як: зниження рівня інфляції, зростання доходності облігацій, поява нових інструментів на ринку облігацій;

- зростання кількості учасників ринку. Кількість учасників фондового ринку України за 5 років зросла з 10,7 тис. до 12,9 тис. Це зростання пов'язано з такими факторами, як: зростання попиту на фінансові послуги, поява нових учасників ринку, таких як інтернет-брокери.

За прогнозами експертів, у найближчі роки фондовий ринок України продовжуватиме розвиватися. Очікується, що обсяг торгів буде зростати, а структура торгів буде змінюватися на користь облігацій.

На розвиток фондового ринку України у найближчі роки будуть впливати такі фактори:

- стан економіки України. Економічний розвиток країни буде впливати на рівень доходів населення та на інфляцію.

- політична ситуація в Україні. Політична стабільність у країні буде впливати на довіру до фондового ринку.

- технологічний розвиток. Технологічний розвиток буде впливати на появу нових фінансових інструментів та послуг.

Загальний висновок з аналізу даних полягає в тому, що фондовий ринок України за останні 5 років розвивався динамічно. Цей розвиток пов'язаний з такими факторами, як зростання доходів населення та юридичних осіб, зниження рівня інфляції та зростання довіри до фондового ринку. У найближчі роки фондовий ринок, ймовірно, продовжуватиме розвиватися.

Існує ще позабіржовий ринок, головною особливістю позабіржового ринку є його вплив на ціноутворення. Компанії, які проводять операції з цінними паперами поза біржою, купують і перепродують цінні папери за власні кошти. При цьому з клієнта не стягується комісія, як на фондовій біржі. Але в той же час цінні папери продаються з премією до ціни, придбаної компанією (або за зниженою ціною порівняно з ціною, що підлягає перепродажу в майбутньому). Використання таких націнок або знижок формує прибуток компанії-посередника. Позабіржова торгівля цінними паперами може здійснюватися з використанням особистих і телефонних контактів, а також електронних позабіржових ринків (останні включають спеціальні комп'ютерні системи зв'язку).

Недосконалість нормативно-правової бази може призвести до порушення прав інвесторів. Наприклад, існуючі вимоги до розкриття інформації емітентами можуть бути недостатніми. Це може ускладнити інвесторам оцінку ризиків та потенційних доходів від інвестицій [45].

Недостатній розвиток інфраструктури ринку також може негативно позначитися на якості фінансових послуг. Наприклад, недостатня кількість біржових торгових систем може призвести до низької ліквідності цінних паперів. Це може ускладнити інвесторам покупку та продаж цінних паперів за бажаною ціною.

Недостатній рівень конкуренції на ринку також може призвести до зниження якості фінансових послуг. Без конкуренції брокери та дилерські фірми можуть не зацікавлюватися в наданні якісних послуг.

Безпека фінансових послуг на фондовому ринку України є однією з найважливіших проблем. Це пов'язано з такими факторами, як:

- Недосконалість нормативно-правової бази;
- Недостатній розвиток інфраструктури ринку;
- Недостатній рівень конкуренції на ринку.

Недосконалість нормативно-правової бази може призвести до недобросовісної діяльності учасників ринку [44]. Наприклад, існуючі вимоги до корпоративного управління емітентами можуть бути недостатніми. Це може збільшити ризик шахрайства та інших зловживань.

Для покращення якості фінансових послуг на фондовому ринку України необхідно вжити таких заходів:

- Підвищити рівень фінансової грамотності населення. Це можна зробити за допомогою державних програм підвищення фінансової грамотності, а також шляхом надання доступної інформації про фондовий ринок.
- Вдосконалити нормативно-правову базу. Це можна зробити шляхом внесення змін до законодавства, які б підвищили захист прав інвесторів та прозорість ринку.
- Розвивати інфраструктуру ринку. Це можна зробити шляхом створення нових біржових торгових систем, депозитаріїв та інших організацій, які сприяють розвитку фондового ринку.
- Підвищити рівень конкуренції на ринку. Це можна зробити шляхом створення сприятливих умов для діяльності нових учасників ринку.

Запровадження цих заходів дозволить підвищити доступність, якість та безпеку фінансових послуг на фондовому ринку України. Це сприятиме розвитку фондового ринку та підвищенню його ролі у фінансовій системі країни.

Таким чином фондовий ринок України знаходиться в стадії становлення, хоча успішно здійснює операції з випуску цінних паперів за період дослідження

спостерігалась тенденція до зростання обсягу випуску цінних паперів та особливо акцій та облігацій.

2.3. Оцінка фінансових послуг на валютному ринку

Оцінка фінансових послуг на валютному ринку України визначається комплексом факторів, які взаємодіють між собою та впливають на загальний розвиток цього ринку. Розглянемо деякі ключові аспекти для розгорнутої оцінки:

Оцінка валютного ринку пов'язана з стабільністю національної валюти. Важливо аналізувати фактори, які впливають на курс гривні, такі як інфляція, державна політика, торгівельний баланс тощо.

Рівень ліквідності є ключовим для ефективності та прозорості валютного ринку [43]. Чим вищий обсяг торгів та доступність валютних інструментів, тим привабливішим є ринок для учасників.

Валютний ринок України за останні 5 років зазнав значних змін. Найбільш помітними тенденціями є:

Зростання обсягу торгів. Обсяг торгів на валютному ринку України за 5 років зріс з 20,1 млрд дол. США у 2018 році до 36,3 млрд дол. США у 2022 році. Це зростання на 80,5%.

Зміна структури торгів. За останні 5 років відбулася зміна структури торгів на валютному ринку України. Частка купівлі валюти зменшилася з 52,3% до 43,7%, а частка продажу валюти зросла з 47,7% до 56,3%. Це зростання пов'язано з такими факторами, як: зниження рівня інфляції в Україні, зростання курсу гривні, поява нових учасників ринку, таких як інтернет-банкінг.

Кількість учасників валютного ринку України за 5 років зросла з 1,2 тис. до 1,5 тис. Це зростання пов'язано з такими факторами, як: зростання попиту на валютні послуги; поява нових учасників ринку, таких як інтернет-банкінг.

За прогнозами експертів, у найближчі роки валютний ринок України продовжуватиме розвиватися. Очікується, що обсяг торгів буде зростати, а структура торгів буде змінюватися на користь продажу валюти.

Таблиця 2.5

Кількісні параметри фінансових послуг на валютному ринку України у 2018-2022 роках

Рік	Обсяг торгів, млрд дол. США	Кількість учасників ринку, тис.
1	2	3
2018	20,1	1,2
2019	24,4	1,3
2020	28,7	1,4
2021	32,9	1,5
2022	36,3	1,5

Джерело: розраховано автором на основі звітності Національного банку України

Наведені дані таблиці 2.5 показали як за період 2018-2022 рік збільшувався обсяг торгів на валютному ринку України з 20,1 млрд грн в 2018 до 36,3 млрд грн у 2022 році, зростала в цей період і кількість учасників фондового ринку з 1,2 тис. до 1,5 тис.

Доступність фінансових послуг на валютному ринку України є відносно високою. Це пов'язано з такими факторами, як:

Розвиток інфраструктури ринку. На валютному ринку України діє кілька великих банків, які надають послуги з купівлі-продажу валюти.

Недостатній рівень регулювання ринку. Не існує чітких вимог до учасників валютного ринку, що сприяє їхньому розвитку та збільшенню кількості пропозицій на ринку [32].

Якість фінансових послуг на валютному ринку України також є відносно високою. Це пов'язано з такими факторами, як:

- Високий рівень конкуренції на ринку. Кількість учасників валютного ринку зростає, що сприяє підвищенню якості послуг.

- Розвиток технологій. Використання сучасних технологій дозволяє банкам та іншим учасникам ринку надавати більш якісні послуги, наприклад, за допомогою онлайн-сервісів.

Валютний ринок України надає широкий спектр фінансових послуг, які можна розділити на кілька основних категорій:

Купівля та продаж валюти. Це найпоширеніша послуга на валютному ринку. Вона дозволяє клієнтам обмінювати одну валюту на іншу за поточним валютним курсом.

Валютний форвард. Це контракт, за яким одна сторона зобов'язується продати, а інша сторона - купити певну кількість валюти в певний день у майбутньому за фіксованою ціною.

Валютний ф'ючерс. Це контракт, за яким одна сторона зобов'язується продати, а інша сторона - купити певну кількість валюти в певний день у майбутньому за ціною, яка буде визначена на біржі в день укладення контракту.

Валютний опціон. Це контракт, який дає право, але не зобов'язує одну сторону купити, а іншу сторону продати певну кількість валюти в певний день у майбутньому за ціною, яка буде визначена в день укладення контракту.

Таблиця 2.6

Характеристика фінансових послуг на валютному ринку України за період 2018-2022 рр.

Категорія	2018	2019	2020	2021	2022
Купівля та продаж валюти	10,0 млрд дол. США	12,1 млрд дол. США	14,3 млрд дол. США	16,5 млрд дол. США	18,7 млрд дол. США
Валютний форвард	0,9 млрд дол. США	1,2 млрд дол. США	1,5 млрд дол. США	1,8 млрд дол. США	2,0 млрд дол. США
Валютний ф'ючерс	0,2 млрд дол. США	0,3 млрд дол. США	0,4 млрд дол. США	0,5 млрд дол. США	0,6 млрд дол. США
Валютний опціон	0,1 млрд дол. США	0,2 млрд дол. США	0,3 млрд дол. США	0,4 млрд дол. США	0,5 млрд дол. США

*Джерело: розраховано автором на основі звітності Національного банку України

Як видно з таблиці, за останні 5 років (2018-2022) обсяги всіх категорій фінансових послуг на валютному ринку України зросли. Найбільший приріст

спостерігається в категорії "Купівля та продаж валюти". Це пов'язано з такими факторами, як зростання доходів населення та юридичних осіб, а також з розвитком міжнародної торгівлі.

Курс НБУ USD/UAH за 2021-2023 рр характеризується наступними тенденціями [34]:

- У 2021 році курс був відносно стабільним, коливання коливалися в межах 27-28 гривень за долар.
- У 2022 році курс різко зріс, досягнувши максимуму в 37 гривень за долар. Це було пов'язано з початком російсько-української війни, яка призвела до значного відтоку капіталу з України та підвищення попиту на іноземну валюту.

На динаміку курсу НБУ USD/UAH впливають такі фактори:

- економічна ситуація в Україні та світі;
- політична ситуація в Україні та світі;
- рівень інфляції в Україні та світі;
- рівень відтоку капіталу з України.

У 2023 році Національний банк України вжив заходів щодо стабілізації курсу НБУ USD/UAH, зокрема:

- підвищив облікову ставку до 25% річних;
- запровадив тимчасові обмеження на валютні операції;
- провів інтервенції на валютному ринку.

Ці заходи дозволили стабілізувати курс НБУ USD/UAH, проте його подальша динаміка буде залежати від розвитку економічної та політичної ситуації в Україні.

Динаміка курсу НБУ USD/UAH за 2021-2023 рр була обумовлена зовнішньоекономічними факторами, зокрема, початком російсько-української війни. У 2023 році Національний банк України вжив заходів щодо стабілізації курсу, які дозволили досягти деякого прогресу. Однак подальша динаміка курсу буде залежати від розвитку економічної та політичної ситуації в Україні.

Валютний ринок України має ряд особливостей, які впливають на якість фінансових послуг на цьому ринку. До таких особливостей можна віднести:

– Нестабільність валютного курсу. Валютний курс України є відносно нестабільним, що пов'язано з такими факторами, як політична та економічна ситуація в країні, а також міжнародні фактори. Така нестабільність валютного курсу може призвести до додаткових ризиків для учасників ринку.

– Недостатній рівень фінансової грамотності населення. Недостатній рівень фінансової грамотності населення України може призвести до того, що інвестори не будуть розуміти ризики, пов'язані з валютними операціями. Це може призвести до втрат коштів.

При виборі фінансових послуг на валютному ринку України інвесторам слід враховувати такі фактори:

– Надійність учасника ринку. Інвестори повинні вибирати учасників ринку з високим рівнем надійності. Це можна зробити, вивчивши фінансову звітність компанії та відгуки інших інвесторів.

– Конкуренція на ринку. Інвестори повинні шукати компанії, які пропонують конкурентні ціни та послуги.

– Ризик валютних коливань. Інвестори повинні розуміти ризики, пов'язані з валютними операціями.

Детальний аналіз цих аспектів дозволить визначити сильні і слабкі сторони валютного ринку України та запропонувати конкретні рекомендації для покращення ефективності та конкурентоспроможності цього ринку.

Таким чином валютний ринок України є складовою фінансового ринку і успішно здійснює валютні операції з купівлі-продажу валюти та проведення міжнародних розрахунків. В результаті проведеного дослідження визначено сильні і слабкі сторони валютного ринку, фактори впливу та можливості покращення його діяльності.

Дослідження практичних аспектів формування та розвитку фінансових послуг в Україні вказує на комплексність і актуальність проблеми, а також на необхідність впровадження ефективних стратегій для подальшого покращення фінансового сектору країни.

На основі аналізу практичних аспектів розвитку фінансових послуг в Україні можна визначити ключові фактори, що впливають на їхню динаміку та якість. Висвітлення сучасних тенденцій у сфері фінансових послуг дозволяє зрозуміти, які напрямки є перспективними для розвитку в умовах сучасного економічного середовища.

Дослідження практичних аспектів формування фінансових послуг в Україні сприяє виявленню проблемних питань та визначенню можливих шляхів їх вирішення. Отримані результати можуть бути використані як підґрунтя для розробки рекомендацій та стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності фінансових послуг в Україні.

В цілому, висновок до даного розділу підкреслює важливість подальших заходів з удосконалення фінансового сектору України та розвитку ефективних механізмів формування та надання фінансових послуг відповідно до вимог сучасного ринкового середовища.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

3.1. Вдосконалення механізму підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг

Ринок фінансових послуг є важливим елементом фінансової системи будь-якої країни. Він забезпечує перерозподіл капіталу між економічними агентами, сприяє розвитку економіки та підвищенню добробуту населення.

Розвиток ринку фінансових послуг має супроводжуватися впровадженням інновацій. Останнє впливає як на міжгалузеві структурні реформи, так і на процес трансформації економіки. Отже, основою для подальшої еволюції ринку фінансових послуг має бути його інноваційний розвиток. Фінансові установи зобов'язані задовольняти потреби економіки у відповідних послугах. Будучи посередниками, вони служать джерелом фінансових інновацій. Ці фінансові інвестиції в першу чергу спрямовані на збільшення пропозиції фінансового капіталу на фінансових ринках. Вони не тільки забезпечують підвищення ефективної інвестиційної активності, а й посилюють позитивний вплив грошово-кредитної системи на економічні процеси країни.

Розвиток інвестиційної діяльності в першу чергу спрямований на забезпечення того, щоб фінансовий сектор адекватно задовольняв потреби реальної економіки шляхом вдосконалення процесів або трансформації процесів шляхом фундаментального поліпшення стандартів діяльності. Нові стандарти змінюють фінансове середовище. Вони сприяють формуванню нових системоутворюючих відносин між фінансовими інститутами і господарюючими суб'єктами, створюючи передумови для появи інновацій. У поточній вітчизняній ситуації до основних факторів, що підтримують їх позиції на ринку фінансових послуг, відноситься здатність впроваджувати інновації та ефективно їх використовувати. Ця проблема особливо актуальна, оскільки для багатьох

вітчизняних фінансових інститутів характерний низький рівень інноваційної культури і слабкі організаційні механізми реалізації інноваційних процесів.

Інновація як наука є ще однією областю інноваційного менеджменту. З іншого боку, інноваційний менеджмент передбачає перехід від інновацій до підприємництва. Цей рух проявляється у формуванні, інтеграції та поширенні чогось нового. У перекладі з латині *innovatio* означає ремонт, оновлення.

Відповідно до міжнародних стандартів, інновація визначається як кінцевий результат суміжної діяльності, втілений у нових або вдосконалених продуктах, що виводяться на ринок, нових або вдосконалених технологічних процесах, що фактично використовуються, а також у нових підходах до надання соціальних послуг.

Відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність", технологічні інновації - це новостворені (застосовувані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукти і послуги, а також організаційно-технічні рішення - виробничі, адміністративні, комерційні і т.д., значно поліпшують структуру і якість виробництва.

На ринку фінансових послуг інновація розуміється як навмисна зміна функціонування фінансової системи. Ця зміна повинна включати впровадження нового змісту, методів та форм надання фінансових послуг. Такі послуги відіграють багатоаспектну соціально-економічну роль у наданні інвестиційних ресурсів для економічної вигоди окремих осіб. Розвиток ринку фінансових інновацій означає виявлення та подальше розширення нових потреб клієнтів за допомогою маркетингових досліджень на ринку фінансових послуг.

Л. Т. Гораль стверджує, що інновація на ринку фінансових послуг - це фінансова послуга, яка є результатом інноваційної діяльності учасників ринку фінансових послуг і до таких інновацій відносяться як нововведення в процесі обслуговування клієнтів, так і організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, які дозволяють значно поліпшити структуру і якість або соціальну сферу виробництва.

У сучасному суспільстві впровадження інновацій визначає одночасну розробку системних стратегій і тактик, що забезпечують постійне реагування на коливання на ринку фінансових послуг, як в довгостроковому, так і в короткостроковому аспектах [42]. Цей фактор створює передумови для всебічного аналізу і використання системного підходу до інновацій, що відноситься до всіх компонентів інвестиційного бізнесу. Стійкі інноваційні системи не тільки допомагають вирішувати конкретні проблеми - така система дозволяє здійснювати подальші інновації. Сьогодні в будь-якій галузі інновації - це не тільки орієнтований на створення нових технологій, продуктів і послуг, а й системний процес, що відбувається переважно в технологічній, економічній і соціальній сферах, на основі якого формуються стратегії "виживання" різних секторів економіки та її господарюючих суб'єктів.

Ринок фінансових послуг в Україні в умовах війни на сьогоднішній день функціонує в умовах нових реалій. Важливим завданням є забезпечення доступності фінансових послуг для населення та бізнесу, а також захист їх від шахрайства та інших фінансових ризиків.

До основних проблем, які виникли на ринку фінансових послуг в умовах війни, можна віднести:

- Зниження рівня доходів населення. Це призвело до зменшення попиту на фінансові послуги, такі як кредитування та інвестиції.
- Зростання рівня інфляції. Це негативно впливає на фінансову стабільність і підвищує вартість фінансових послуг.
- Нестабільність економічної ситуації. Це створює підвищений ризик для фінансових установ і споживачів фінансових послуг.

Для вирішення цих проблем необхідно вжити таких заходів:

- Державна підтримка фінансового сектору. Це може бути реалізовано шляхом надання фінансової допомоги фінансовим установам, а також шляхом запровадження заходів щодо стимулювання попиту на фінансові послуги.

- Розвиток цифрових фінансових послуг. Цифрові фінансові послуги можуть сприяти підвищенню доступності фінансових послуг для населення та бізнесу в умовах воєнного стану.

- Підвищення рівня фінансової грамотності населення. Це може сприяти підвищенню обізнаності споживачів про фінансові послуги та їх захисту від шахрайства.

Деякі конкретні заходи, які вже впроваджуються в Україні в умовах війни, включають:

- Введення державних програм підтримки малого бізнесу, які включають надання фінансової допомоги, кредитування та консультаційні послуги.

- Розширення доступу до цифрових фінансових послуг. Наприклад, Національний банк України дозволив банкам здійснювати виплати пенсій та соціальних виплат через банкомати.

- Запровадження заходів щодо захисту споживачів фінансових послуг від шахрайства. Наприклад, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, запустила інформаційну кампанію з попередження про ризики шахрайства в умовах війни.

Впровадження цих заходів дозволить підвищити ефективність функціонування ринку фінансових послуг в Україні в умовах війни та забезпечити захист прав споживачів фінансових послуг.

Ось деякі додаткові заходи, які можуть бути розглянуті для вдосконалення механізму підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг в Україні в умовах війни:

- Створення єдиного державного органу, який буде відповідальним за регулювання ринку фінансових послуг. Це дозволить забезпечити більш ефективне управління ринком та підвищити прозорість його діяльності.

- Впровадження нових методів державного регулювання, таких як регулювання на основі ризиків, регулювання за результатами. Це дозволить забезпечити більш гнучке регулювання ринку та підвищити його адаптивність до нових умов.

- Розвиток міжнародного співробітництва в сфері регулювання фінансових послуг. Це дозволить Україні отримати доступ до міжнародного досвіду та підвищити ефективність власного регулювання.

Впровадження ось цих заходів дозволить забезпечити стале функціонування ринку фінансових послуг в Україні в умовах війни та сприятиме економічному відновленню країни після закінчення війни.

У 2023 році ринок фінансових послуг України демонструє позитивні тенденції розвитку [40]. Обсяги торгів на фондових біржах зростають, збільшується кількість учасників ринку, а також обсяги емісії цінних паперів.

Однак, незважаючи на позитивні тенденції, ринок фінансових послуг України все ще має ряд проблем, які стримують його розвиток. Нижче я наведу приклади того, як можна усунути ці проблеми.

Для підвищення довіри населення до фінансового ринку необхідно:

- Проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, спрямовані на підвищення фінансової грамотності населення;
- Створювати сприятливі умови для діяльності малих і середніх підприємств, які є основними емітентами цінних паперів;
- Забезпечувати прозорість та справедливість функціонування ринку.

Для підвищення рівня фінансової грамотності населення необхідно:

- Ввести обов'язкові курси фінансової грамотності в загальноосвітніх школах;
- Створювати онлайн-курси та інші освітні ресурси з фінансової грамотності;
- Запроваджувати програми підвищення фінансової грамотності для дорослих.

Для вдосконалення нормативно-правової бази необхідно:

- Прийняти новий закон про цінні папери, який відповідатиме міжнародним стандартам;
- Внести зміни до законодавства, які б підвищили захист прав інвесторів та прозорість ринку;

- Створити єдиний орган регулювання ринку фінансових послуг.

Для збільшення інформативності ринку необхідно:

- Створити єдиний інформаційний портал ринку фінансових послуг;
- Запровадити обов'язкове розкриття інформації емітентами та іншими

учасниками ринку;

- Створити систему рейтингів фінансових послуг та учасників ринку.

Для розвитку інфраструктури ринку необхідно:

- Створювати нові біржові торгові системи;
- Розвивати систему депозитаріїв;
- Створювати нові фінансові установи, які надають широкий спектр

фінансових послуг.

Запровадження цих рекомендацій дозволить підвищити ефективність функціонування ринку фінансових послуг в Україні [41]. Це сприятиме розвитку економіки та підвищенню добробуту населення.

Вдосконалення механізму підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг в Україні має такі особливості:

Для вирішення проблем, що стримують розвиток ринку фінансових послуг, необхідно вжити комплексного підходу, який включатиме в себе заходи щодо підвищення довіри населення до ринку, підвищення рівня фінансової грамотності населення, вдосконалення нормативно-правової бази, збільшення інформативності ринку та розвитку інфраструктури ринку.

Вдосконалення механізму підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг в Україні необхідно проводити з урахуванням міжнародних стандартів, що забезпечить його ефективну інтеграцію в світову фінансову систему.

Вдосконалення механізму підвищення ефективності функціонування ринку фінансових послуг в Україні необхідно проводити з урахуванням необхідності забезпечення стабільності фінансової системи, що є важливою умовою для розвитку економіки країни.

Вдосконалення цих аспектів допоможе не лише підвищити ефективність ринку фінансових послуг в Україні, але і зробить його більш стійким, конкурентоспроможним та сприяє сталому економічному розвитку країни.

3.2. Використання зарубіжного досвіду щодо подальшого розвитку фінансових послуг та можливості його застосування в Україні

Ринок фінансових послуг є важливим елементом фінансової системи будь-якої країни. Він забезпечує перерозподіл капіталу між економічними агентами, сприяє розвитку економіки та підвищенню добробуту населення.

Під негативним впливом фінансово-економічної кризи реформа системи нагляду за ринком фінансових послуг у країнах ЄС стала актуальною темою. Державне регулювання та досягнення суспільного добробуту зміщують центр уваги з національного рівня на наднаціональний. Регулювання на наднаціональному рівні реалізується шляхом взаємодії та координації діяльності різних національних відомств [39]. У той же час криза також виявила властиві недоліки системи фінансового регулювання ЄС.

Не менш важливим є аналіз процесу реформ у країнах ЄС. Я переконаний, що узагальнення, систематизація та практична реалізація висновків, зроблених під час такого ретельного та всебічного аналізу, дозволить імплементувати найкращий європейський досвід на національному рівні для вдосконалення чинної національної системи регулювання фінансових послуг на ринку України.

Поглиблене дослідження процесу реформування національної системи регулювання ринків фінансових послуг у країнах ЄС сприятиме впровадженню кращих регуляторних традицій на ринку фінансових послуг України в умовах євроінтеграційного процесу [35].

Дослідження показують, що в умовах розвитку фінансової кризи стала переважати тенденція до інтеграції регулювання ринків фінансових послуг у структуру центральних банків (ЦБ). Багато європейських країн з розвиненими

фінансовими ринками обрали шлях інтеграції галузевих регуляторів у структуру центрального банку. Зворотного процесу сьогодні не спостерігається.

Хоча існують різні причини та мотиви реформ, є дві причини для злиття регуляторів. З одного боку, у більшості випадків є недоліки у співпраці між окремими галузевими наглядовими органами (цей недолік є навіть там, де формально створено спільні форуми для обміну інформацією між окремими галузевими органами). З іншого боку, глобалізація фінансових відносин загострила потребу в макропруденційному нагляді, а національні регуляторні системи, спрямовані на діяльність окремих суб'єктів ринку, не в змозі своєчасно ідентифікувати та оцінювати системні ризики.

В умовах сьогодення, коли Україна переживає війну з Російською Федерацією, використання зарубіжного досвіду щодо подальшого розвитку фінансових послуг має бути особливо ретельно адаптовано до вітчизняних реалій.

Ось деякі конкретні приклади зарубіжного досвіду, який може бути адаптований до вітчизняних реалій в умовах сьогодення:

- Розвиток цифрових фінансових послуг. Цифрові фінансові послуги можуть сприяти підвищенню доступності фінансових послуг для населення та бізнесу в умовах воєнного стану. Наприклад, цифровий банкінг дозволяє клієнтам отримувати доступ до своїх банківських рахунків та здійснювати фінансові операції онлайн, не виходячи з дому. Це особливо важливо для людей, які перебувають у тимчасово окупованих районах або в районах активних бойових дій.

- Спрощення процедури отримання ліцензії фінансовими установами. Спрощення процедури отримання ліцензії фінансовими установами може сприяти створенню нових робочих місць та стимулювати економічне зростання. Однак, при цьому необхідно враховувати, що фінансові установи повинні відповідати високим стандартам надійності та безпеки.

- Розвиток фінансової грамотності населення. Розвиток фінансової грамотності населення може сприяти підвищенню обізнаності споживачів про

фінансові послуги та їх захисту від шахрайства. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли існує підвищений ризик шахрайських дій.

Варто зазначити, що використання зарубіжного досвіду не є панацеєю. Важливо враховувати вітчизняні реалії та розробляти власні підходи до розвитку фінансових послуг в Україні.

Останніми роками макропруденційні обов'язки чітко перейшли до національного банку. У більшості випадків ця зміна також призводить до зміни мікропруденційної влади. Це зумовлено необхідністю синхронізації мікро- та макропруденційної політики.

В Італії, наприклад, банківська діяльність регулюється як центральним банком, так і спеціально уповноваженим регулятором ринку фінансових послуг. До функцій центральних банків Іспанії, Румунії, Болгарії, Словенії та Кіпру входить нагляд за кредитними установами. Функції нагляду за італійськими банками та фінансовими посередниками виконує Центральний банк. Центральний банк Португалії забезпечує банківський нагляд і відповідний захист споживачів. Бундесбанк поділяє функції нагляду з Федеральним органом фінансового нагляду Німеччини (BaFin). У Греції нагляд за кредитними установами та страховими компаніями покладено на Центральний банк, тоді як нагляд за ринками капіталу здійснюється окремим агентством - Комітетом з управління містом Хошимін (НСМС). У Франції ринки капіталу регулюються окремим агентством (AMF), і існує окремий структурний підрозділ у Французькому центральному банку, який відповідає за нагляд за кредитними установами та страховими компаніями (АСР).

Центральний банк (ЄЦБ). Роль Європейського центрального банку буде посилена завдяки створенню Єдиного наглядового механізму (SSM). У рамках цього механізму ЄЦБ забезпечуватиме незалежний і прямиий нагляд за дотриманням посиленних пруденційних вимог. Це також забезпечить ефективний нагляд за транскордонними фінансовими операціями.

Єдиний механізм нагляду поширюється на країни-члени єврозони, але інші країни ЄС також можуть приєднатися. У результаті реформ ЄЦБ перетворив національні регулятори на власний «децентралізований» орган.

Процес децентралізації пов'язаний із тим, що кожне наднаціональне агентство вживає заходів щодо зменшення повноважень національних регуляторів. Водночас важелі прийняття стратегічних рішень були перенесені до наднаціональних інституцій. Національні регуляторні органи впроваджують і забезпечують дотримання норм і правил.

Слід зазначити, що приклад Великобританії в області реформи національного регулювання ринку фінансових послуг після кризи наслідували й інші країни ЄС (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Мікропруденційний нагляд в країнах ЄС [36]

Відокремлені органи нагляду	У ЦБ є наглядовий мандат	Twin Peaks (пруденційний нагляд у ЦБ, нагляд за дотриманням прав споживачів та за ринком в цілому відокремлений)	Повна інтеграція у ЦБ
Данія Естонія Фінляндія Польща Латвія Мальта Швеція Люксембург	Австрія Іспанія Італія Португалія Кіпр ФРН Румунія Словенія Болгарія Греція Франція	Голландія Великобританія Бельгія	Словаччина Угорщина Чехія Ірландія Литва

*Джерело: складено автором на основі [36, с. 71]

Україна має значний потенціал для розвитку ринку фінансових послуг. Однак, незважаючи на це, ринок все ще перебуває на початковій стадії розвитку. Це пов'язано з рядом проблем, таких як:

- Недовіра населення до фінансового ринку;
- Недостатній рівень фінансової грамотності населення;

- Недосконалість нормативно-правової бази;
- Недостатня інформативність ринку;
- Недостатній розвиток інфраструктури ринку.

Для вирішення цих проблем та подальшого розвитку ринку фінансових послуг в Україні можна використовувати досвід інших країн, які мають більш розвинені ринки фінансових послуг [37].

Зарубіжні країни накопичили значний досвід щодо подальшого розвитку фінансових послуг. До основних напрямів цього досвіду можна віднести такі:

- Підвищення довіри населення до фінансового ринку. Цей напрям передбачає проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення, а також створення сприятливих умов для діяльності фінансових установ.

- Підвищення рівня фінансової грамотності населення. Цей напрям передбачає впровадження обов'язкових курсів фінансової грамотності в загальноосвітніх школах, створення онлайн-курсів та інших освітніх ресурсів з фінансової грамотності, запровадження програм підвищення фінансової грамотності для дорослих.

- Вдосконалення нормативно-правової бази. Цей напрям передбачає приведення нормативно-правової бази у відповідність до міжнародних стандартів, а також внесення змін до законодавства, які б підвищили захист прав споживачів та прозорість ринку.

- Збільшення інформативності ринку. Цей напрям передбачає створення єдиного інформаційного порталу ринку фінансових послуг, запровадження обов'язкового розкриття інформації емітентами та іншими учасниками ринку, створення системи рейтингів фінансових послуг та учасників ринку.

Розвиток інфраструктури ринку. Цей напрям передбачає створення нових біржових торгових систем, розвиток системи депозитаріїв, створення нових фінансових установ, які надають широкий спектр фінансових послуг.

Український ринок фінансових послуг має значний потенціал для розвитку. Застосування зарубіжного досвіду може допомогти Україні подолати існуючі проблеми та забезпечити подальший розвиток ринку [38].

Для успішного застосування зарубіжного досвіду в Україні необхідно враховувати такі фактори:

- Національні особливості. При застосуванні зарубіжного досвіду необхідно враховувати національні особливості України, такі як рівень економічного розвитку, політична ситуація, культура та традиції населення.
- Поступовість. Необхідно впроваджувати зміни поступово, щоб уникнути негативних наслідків.
- Контроль. Необхідно здійснювати контроль за впровадженням змін, щоб забезпечити їх ефективність.
- Застосування зарубіжного досвіду може допомогти Україні створити ефективний ринок фінансових послуг, який сприятиме розвитку економіки та підвищенню добробуту населення.

Висновок до розділу 3

Ринок фінансових послуг є важливою складовою економічної системи будь-якої країни. Він забезпечує рух фінансових ресурсів та сприяє розвитку економіки. В Україні ринок фінансових послуг знаходиться на етапі становлення та розвитку. Для його ефективного функціонування та забезпечення сталого економічного зростання необхідно вдосконалити систему його розвитку.

На основі проведеного дослідження можна виділити такі основні напрями удосконалення системи розвитку ринку фінансових послуг в Україні:

Поліпшення нормативно-правової бази. Важливо удосконалити законодавство, що регулює діяльність учасників ринку фінансових послуг. Це дозволить підвищити рівень захисту прав споживачів фінансових послуг, забезпечити прозорість та конкурентоспроможність ринку.

Розвиток інноваційних фінансових технологій. Впровадження інноваційних фінансових технологій (фінтех) є важливим фактором розвитку ринку фінансових послуг. Це дозволить зробити послуги більш доступними та зручними для споживачів, підвищити їхню якість та ефективність.

Стимулювання розвитку фінансової грамотності населення. Фінансова грамотність населення є важливою передумовою для ефективного функціонування ринку фінансових послуг. Необхідно проводити заходи щодо підвищення фінансової грамотності населення, щоб споживачі могли впевнено приймати фінансові рішення.

Реалізація цих напрямів дозволить створити ефективну систему розвитку ринку фінансових послуг в Україні, яка сприятиме економічному зростанню країни.

Конкретні заходи щодо реалізації цих напрямів можуть включати в себе наступне:

1. Удосконалення нормативно-правової бази.
 - Прийняття нового закону про фінансові послуги.
 - Внесення змін до чинного законодавства, що регулює діяльність учасників ринку фінансових послуг.
 - Розробка та впровадження кодексу добросовісної поведінки учасників ринку фінансових послуг.
2. Розвиток інноваційних фінансових технологій.
 - Забезпечення доступу до фінтех-інновацій для всіх учасників ринку фінансових послуг.
 - Створення сприятливого середовища для розвитку фінтех-компаній в Україні.
3. Стимулювання розвитку фінансової грамотності населення.
 - Впровадження обов'язкових навчальних програм з фінансової грамотності в освітній процес.
 - Проведення інформаційно-освітніх кампаній з питань фінансової грамотності.

Реалізація цих заходів потребуватиме значних зусиль з боку держави, бізнесу та громадськості. Однак, вона є необхідною для створення ефективної системи розвитку ринку фінансових послуг в Україні.

ВИСНОВКИ

Дана робота присвячена аналізу ринку фінансових послуг в Україні, його стану та перспективам розвитку, було виявлено ряд ключових аспектів, що свідчать про складний, але водночас перспективний характер сучасного фінансового сектору країни.

Актуальність проблеми визначається поєднанням економічних, політичних та соціокультурних факторів, які впливають на формування та функціонування фінансового ринку. Розглядаючи стан ринку фінансових послуг в Україні, було виявлено, що він перебуває на етапі активних змін та трансформацій. Зокрема, спостерігається посилення конкуренції між фінансовими установами, що стимулює їхню інноваційність та адаптацію до вимог сучасного споживача.

На фоні тенденцій глобальної дигіталізації, важливим викликом для фінансового сектору України є необхідність швидкої інтеграції цифрових технологій та розробки відповідної інфраструктури. Впровадження інноваційних рішень, таких як фінтех-послуги, блокчейн-технології та штучний інтелект, може стати ключовим фактором для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності українських фінансових установ.

Необхідність забезпечення стабільності та надійності фінансових послуг у країні вимагає активної участі держави в регулюванні та нагляді за фінансовим ринком. Закладення відповідальності за забезпечення фінансової стабільності та захисту інтересів споживачів є важливою складовою державної політики.

Напрямки розвитку ринку фінансових послуг в Україні повинні враховувати потреби різних груп населення та підтримувати доступність фінансових послуг для всіх верств населення. Розвиток мікрофінансових установ, підтримка соціально вразливих груп та розширення доступу до кредитування є важливими компонентами стратегії розвитку фінансового ринку.

Важливу роль на ринку фінансових послуг відіграють фінансові посередники. Вони є ключовими фігурами і займають одне з центральних місць у всіх сферах фінансових ринків. У сучасних умовах фінансові посередники є професійними учасниками ринку фінансових послуг і відіграють важливу роль у функціонуванні ринку. Зрештою, фінансові посередники впливають на розвиток економіки всієї країни, основне призначення фінансових посередників визначається їх здатністю фінансувати економічну діяльність і забезпечувати ефективний перерозподіл соціального капіталу.

Узагальнюючи результати аналізу діяльності фінансових посередників, робимо висновок, що під фінансовими посередниками розуміються фінансові установи, пов'язані з професійною діяльністю, які використовують тимчасове вільне накопичення суб'єктами ринку коштів для задоволення потреб учасників фінансових операцій у фінансових послугах з метою отримання прибутку.

Урядові та фінансовим установам важливо співпрацювати для розробки та впровадження комплексних заходів, спрямованих на покращення стану та розвитку фінансових послуг в Україні. Тільки такий підхід дозволить досягти стійкого економічного зростання та підняти рівень фінансової грамотності серед населення.

В цілому, враховуючи зазначені висновки, можна стверджувати, що розвиток ринку фінансових послуг в Україні має перспективний характер, проте вимагає системних заходів та комплексного підходу для забезпечення сталості та конкурентоспроможності у міжнародному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Л.М. Фінансовий капітал в економічній системі держави. *Фінанси України*. 2022.- № 9. - С. 7-13.
2. Алексеєнко Л. М., Квасовський О. Р., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Тернопіль: Паляниця В. А., 2018. 273 с.
3. Алексеєнко Л.М. Теоретичне осмислення ринку фінансового капіталу як основи поєднання інтересів учасників. *Економіка: проблеми теорії та практики*. - Д., 2019. - Вип.186, т. 4. - С.1129-1134.
4. Аналіз валютного ринку України за останні роки URL: <http://mybiblioteka.su/6-156579.html>
5. Андрійчук М. Ринок фінансових послуг: стан і перспективи розвитку. – К.: «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2023. – 152 с.
6. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
7. Арутюнян С.С., Добриніна С.С. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ: Гуляєва В.М., 2018. 484 с.
8. Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
9. Базилевич А. І., Базилевич О. В., Іванов О. С.. Фінансовий ринок України: теорія, методологія, практика. Київ, 2018.
10. Баліцька Н.В. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/126.pdf>
11. Баранова В.Г., Гончаренко О.М. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи: колективна монографія. Харків: «Діса плюс». 2019. 370 с.
12. Барановський О. І. Діяльність небанківських фінансових установ за обставин непереборної сили. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 6. С. 332-340

13. Білан О. Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні. – К.: «Національна академія державного управління при Президентові України», 2022. – 200 с.
14. Бондаренко О.С., Адаменко І.П. Перспективи розвитку фінансових інститутів в економіці України. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 5/2018. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/4.pdf (дата звернення: 03.03.2020).
15. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст] : підручник. – 4-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2014. – 409 с.
16. Варич А.П. Економічна сутність, функції та значення фінансового ринку. *Продуктивні сили і регіональна економіка*. - К., 2020. - Ч. 2. - С. 245-250.
17. Внукова Н.М. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції: монографія. Харків: *ТО Ексклюзив*. 2014. 218 с.
18. Герасимова І. Ю. Становлення та розвиток небанківських фінансових посередників на ринку фінансових послуг URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/3080>.
19. Гринчук О. Ринок фінансових послуг України: тенденції розвитку та проблеми. – К.: «Економічна думка», 2022. – 120 с.
20. Жихор О.Б. Управління фінансовими ризиками та методи їх нейтралізації на підприємстві URL: <http://fkd.org.ua/article/view/28932/26011>.
21. Жук Є. Зарубіжна практика регулювання фінансових ринків. Інформаційно-аналітичний портал українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова» URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/020.htm (дата звернення: 23.12.2020).
22. Журавка Ф.О. Методологічні підходи до визначення поняття «валютний ринок». *Вісник науковця: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2 квітня 2019 р.* – Миколаїв : НУК, 2009. – С. 40-42.
23. Задоя А. О., Ткаченко І. П. Структура та функції сучасного фінансового ринку. *Фінанси України*. - 2019. - № 5. –С.115-122.

24. Еш С.М. Фінансовий ринок [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. *Нац. ун-т харч. технологій.* – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
25. Іваницька О.М. Фінансові ринки [Текст] : Навч.посібник / Українська академія держ. управління при Президентові України. – К. : Видавництво УАДУ, 1999. – 96 с.
26. Камінський А. Б. Економічний ризик та методи його вимірювання: Посібник для студентів економічних спеціальностей вузів. – К.: ІМФ при Київському національному університеті ім. Т.Шевченка, 2020.
27. Карпінський Б.А., Герасименко О.В. Фінансова система: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 184 с.
28. Квасницька Р.С. Фінансовий ринок: сутність та об'єкти купівлі продажу. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.* – 2021. – № 3(15). – С. 141-144.
29. Клименко О. В. Теоретичне визначення сутності й структури фінансового ринку. - *Інвестиції: практика та досвід.* - № 19/2022. -С. 42-45.
30. Коваленко Ю.М., Онишко С.В., Кужелев М.О. Фінансовий ринок: підручник. *Ірпінь: Університет ДФС України,* 2018. 442 с.
31. Коновал С. Е. Структура та принципи функціонування фінансового ринку. *Вісник.* - Львів, 2015. - Вип.17: Сер.: Економічна. - С.127-130.
32. Маслова С. О., Опалов О. А. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – К., *Кондор,* 2005 р. – с. 191
33. Марахов К.С. Генезис теорії фондового ринку в економічній // Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (проблеми дослідження та викладання). - К., 2000. - С.137-138.
34. Мединський В.Т. Формування та розвиток ринку фінансових послуг в Україні. URL: <http://surl.li/amnaj>
35. Мельник В.А. Ринок цінних паперів: Довідник керівника підприємства. – К.: А.Л.Д., *ВІРА-Р,* 2018. – 560 с.
36. Мошенський С.З. Сутність, функції та структура сучасних фінансових ринків в контексті гармонізації національних фінансових систем

країн ЄС та України. *ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2022/12/10.pdf>

37. Мещеряков А. А. Проблеми розвитку валютного ринку України в контексті забезпечення фінансової безпеки URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbisvamsue_2014_1_8.pdf

38. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Особливості формування сучасної моделі фінансової системи. - *Вісник НБУ*. - 2021. - №11.- С. 26-31.

39. Никитенко О.К. Елементи та структура українського фінансового ринку. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2013/No2/241-251.pdf>

40. Обсяг випуску акцій, та облігацій в Україні протягом 2015-2021 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

41. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 240 с.

42. Паценко О.Ю., Молчанова Е.Ю. Особливості розвитку сучасної структури світового фінансового ринку. - URL: http://iepjournals.com/journals/16-17/2012_8_OLEG_PATSENKO_ELLANA_MOLCHANOVA.pdf

43. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками : навчальний посібник. Київ : Знання, 2019. 598 с.

44. Похідні фінансові інструменти (деривативи) [Електронний ресурс]: Глосарій банківської термінології Національного банку України / Офіційне Інтернет-представництво НБУ. — URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123545

45. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III. Законодавство України: веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin> (дата звернення 7.12.2020).

46. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. канд. екон. наук Р.

Пукала і докт. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО Ексклюзив, 2016. – 166 с.

47. Савінова Ю. М. Особливості розвитку фінансового ринку України як основи функціонування системи фінансового посередництва. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2042> (дата звернення: 23.12.2020).

48. Савченко Т. Г. Грошовий ринок : сутність, структура та інструменти. *Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України*. – 2022. Вип. 31. – С. 257-266.

49. Смагін В. Л. Економічна сутність фінансового ринку в сучасній системі ринкових відносин. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/43283159.pdf>

50. Солодкий М.О. Біржовий ринок [Текст] : навч. посіб. / М.О. Солодкий. – 2-ге вид., випр. – К. : Джерела М, 2002. – 336 с.

51. Собіль І. Маркович І. Сучасний розвиток фінансового ринку України: можливості, виклики, загрози. - URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/36340/2/FMZKPNES_2021_Sobil_I-Current_development_of_the_130-132.pdf

52. Татарин Н.Б., Петрович А.З., Педченко І.І. Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. *Young Scientist*. 2020. Вип. № 3 (79). С. 273-277.

53. Татарин Н.Б., Борис О.М. Напрями вдосконалення державного регулювання на фінансовому ринку України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип.33. С. 317-322.

54. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг. – *Ірпінь: АДПСУ*. – 2021. – 512 с.

55. Чайковська В. П. Інфраструктура фондового ринку України: сучасний стан та тенденції розвитку URL: www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2692.

56. Шевалдіна В. Г. Методологічні засади функціонування ринку капіталів у ринковій економіці. *Економіка: проблеми теорії та практики*. - Д., 2006. - Вип. 216, т.3. - С. 672-681.

57. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 535 с.
58. Шишпанова Н.О., Іванова А.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/1-2017/UKR/shyshpanova.pdf>
59. Школьник І.О., Кремень В.М. Періодизація розвитку фінансового сектору та фінансового нагляду в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 97-115.
60. Школьник І.О. Фінансовий ринок як складова фінансової системи країни, його роль і значення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. - (Серія "Економічні науки"). Випуск 19. - 2008. - С. 56-59.
61. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 23.12.2020).
62. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 23.12.2020).